

**TURUN
YLIOPISTO**

”Yhdessä turvallisesti eteenpäin”

Rakenteellinen sosiaalityö traumainformoidussa yhteiskunnassa

Sosiaalityö
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Nora Sirkelä

Ohjaaja: Mia Hakovirta
24.1.2024

Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Nora Sirkelä

Otsikko: ”Yhdessä turvallisesti eteenpäin” - Rakenteellinen sosiaalityö traumainformoidussa yhteiskunnassa

Ohjaaja: professori Mia Hakovirta

Sivumäärä: 70 sivua

Päivämäärä: 24.1.2024

Tämän pro gradu- tutkielman tarkoitus on tuottaa tietoa sosiaalityöntekijöiden käsityksistä traumasta ja niistä syistä, jotka ehkäisevät ja lisäävät traumatisoitumisen mahdollisuuksia. Tutkimuksessa pyrkimyksenä on saada käsitys siitä, millaisten tekijöiden nähdään olevan lapsuuden traumatisoitumisen suojaava tai uhkaava tekijä. Lisäksi tavoitteena on kuulla, miten sosiaalityöntekijät käsittävät traumainformoidun työtöteen.

Rakenteellinen sosiaalityö on muutostyötä, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa niistä tekijöistä, jotka ylläpitävät eriarvoisuutta. Se liittyy traumainformoidun työtöteen kanssa siten, että molempien tarkoituksena on lisätä osallisuutta sekä ehkäistä eriarvoisuutta.

Tutkielmassa aihetta tutkitaan aineistolähtöisen analyysin keinoin teemoittelemalla. Aineisto koostuu seitsemästä sosiaalityöntekijän kirjoitusvastauksesta, jotka kerättiin sähköpostin välityksellä tätä tutkielmaa varten. Tutkimuskysymykseni ovat: Minkälaiset tekijät sosiaalityöntekijöiden mielestä tuottavat lapselle turvallisuuden ja hyvinvoinnin kokemuksia ja suojaavat heitä haitallisilta kokemuksilta, minkälaiset lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset yhteiskunnassamme koetaan sellaisiksi, jotka uhkaavat aiheuttaa lapselle pahoinvointia ja traumaattisia kokemuksia ja miten sosiaalityöntekijät ymmärtävät traumainformoidun työtöteen?

Tutkielman tulos on, että sosiaalityöntekijät näkevät lapsen traumatisoitumiseen liittyvän suurimpana tekijänä perheen ja sen kyvyt ja voimavarat. Perheen nähdään olevan sekä lasta suojaava että uhkaava tekijä traumatisoitumisessa. Lisäksi yhteiskunnan tukitoimilla nähdään olevan merkittävä rooli lasta traumatisoitumisessa suojaamiselta. Yhteiskunnan instanssien kuten neuvoloiden, päiväkotien ja koulujen merkitys tunnistettiin vastauksissa. Tutkimuksesta nousi esiin sosiaalityö ja sen keinot olla perheen tukena lapsen traumatisoitumista estäen. Sosiaalityön merkitys näyttäytyy tutkimuksen perusteella kaksijakoiselta. Sosiaalityön tärkeys tunnustettiin, mutta sen keinot tehdä tarpeeksi merkittävää työtä nähtiin heikentyneen. Resurssipula, kiire ja asiakkaiden monimutkaiset ongelmat ovat tutkimuksen perusteella syitä siihen, että sosiaalityön keinot ovat joskus riittämättömät. Tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijöillä on tarve ymmärtää traumaa ja sen syitä sekä ottaa käyttöön traumainformoitu työote. Tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään traumatisoituneita henkilöitä ja sosiaalityöntekijät toivovat oppivansa kohtaamaan heidät traumatietoisesti.

Tutkielman perusteella sosiaalityöntekijät näkevät trauman ja sen huomioimisen työssään tärkeänä asiana. Traumainformoitu työote ja sen käyttö on sosiaalityöntekijöiden mukaan tärkeää, mutta sosiaalityön arjessa haastavaa. Kiire, asiakkaiden vaikeat tilanteet ja sosiaalityöntekijäpula vaikuttavat tutkimuksen perusteella aiheuttavan jopa eettistä stressiä sosiaalityöntekijöille. Nämä tekijät yhdessä vaikuttavat siihen, miten traumainformoitu työote on mahdollista ottaa käyttöön sosiaalityössä.

Avainsanat: trauma, traumainformoitu työote, rakenteellinen sosiaalityö, kiintymyssuhde, ACE

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Rakenteellisen sosiaalityön määrittely	9
2.1	Rakenteellisen sosiaalityön historiallinen tausta ja juuret	9
2.2	Rakenteellinen sosiaalityö yhteiskunnassa	11
2.3	Rakenteellinen sosiaalityö ja traumainformoitu työote yhteiskunnassa	13
2.4	Rakenteellinen sosiaalityö ja traumainformoitu työote sosiaalityön arjessa	14
3	Trauma sosiaalityön kehyksessä	16
3.1	Trauman määrittelyä	16
	Trauman tunnusmerkit	16
3.2	Trauman kohtaaminen sosiaalityössä	18
3.3	Kiintymyssuhdeteoria ja sensitiivisyyden käsite	18
3.4	Traumainformoitu työote sosiaalityössä	19
3.5	Lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset	21
3.6	Yhteiskunnallinen trauma lapsen hyvinvointia uhkaavana ja estävänä tekijänä	22
3.7	PCE, Empowerment, resilienssi ja traumainformoitu työmuoto lapsen hyvinvointia vakauttavana ja suojaavana tekijänä	23
4	Tutkimuksen toteutus	25
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	25
4.2	Tutkimusaineisto- ja menetelmä	26
4.3	Analyysi	28
4.4	Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja validius	29
5	Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä traumasta ja traumainformoidusta työotteesta	32
5.1	Traumalta suojaavat kokemukset lapsuudessa	32
5.1.1	Yhteiskunnan palvelut traumalta suojaavana tekijänä	35
5.1.2	Sosiaalityö traumalta suojaavana tekijänä	37
5.2	Haitalliset kokemukset uhkana traumatisoitumiselle	38
5.2.1	Perheen vaikutus lapsen traumatisoitumiseen	38
5.2.2	Sosiaalityön haasteet traumatisoitumiselta suojautumisessa	42

5.3 Traumainformoitu työote	46
6 Yhteenveto ja johtopäätökset	52
Lähteet	61
Liitteet	70
Liite 1. Kirjoituskutsu	70

1 Johdanto

Tässä Pro gradu -tutkimuksessani tutkin traumaa ja trauman vaikutusta sosiaalityön kontekstissa. Kiinnostukseni kohdistuu traumaan, traumainformoituun työmuotoon ja siihen, miten sosiaalityöntekijät hyödyntävät traumainformoitua työtettä omassa työssään. Tavoitteenani on saada käsitys siitä, minkälaisia näkemyksiä sosiaalityöntekijät nostavat esille asiakastyössä kohtaamistaan traumoista ja miten he jäsentävät traumoja. On todennäköistä, että sosiaalityön asiakkaat ovat elämänsä aikana kohdanneet monenlaisia traumoja (Berger 2012, 699). Trauma tarkoittaa sellaista tapahtumaa, joka uhkaa ihmisen koskemattomuutta tai olemassa olon jatkumista ja joka ylittää ihmisen sietokyvyn. Trauma laukaisee ihmisessä psykofysiologisen reaktion, johon liittyy lamaantumista, avuttomuutta ja kauhun tunteita (Nurhonen 2018, 183). Suokas (2023, 9) näkee, että traumaymmärrys on yhteiskunnassamme häilyvää: välillä traumakokemukset ja niiden vaikutukset yksilön hyvinvointiin on nostettu voimakkaasti esille ja sitten taas unohdettu. Aika ajoin traumakokemuksia on jopa vähätelty.

Trauma voi syntyä tilanteessa, jossa ihminen kokee, näkee tai joutuu vastakkain sellaisten tapahtumien kanssa, joihin liittyy kuoleman tai vakavan loukkaantumisen tai niiden uhka ja jossa oma tai muiden fyysinen koskemattomuus vaarantuu. Näissä tilanteissa ihminen kokee voimakasta pelkoa, avuttomuutta, tai kauhua, joka lamaannuttaa ihmisen. (Poijula 2007, 39.) Traumalle on ominaista yksilöllinen kokemus, mutta kokemukset voivat olla myös universaaleja, eivätkä ne aina ole välttämättä sidottuja aikaan tai paikkaan (Levers 2012, 2, 10). Traumaattiselle kokemukselle on myös ominaista tunne hallinnan tai kontrollin menettämisestä, joka altistaa yksilön avuttomuuden, suojustomuuden ja haavoittuvuuden tunteille (Suri 2012, 674), trauman tunne voi olla myös ennustamaton, kontrolloimaton tai epäoikeudenmukainen (Hipp 2023, 16).

Sosiaalityössä puhutaan kuitenkin vielä tänäkin päivänä traumasta liian vähän, vaikka tutkimustietoa traumasta on saatavana valtavasti, toteaa Sudenlehti (2018, 136). Hipp (2023, 16) korostaakin, että traumatisoituminen ei ole jotakin, joka on tapahtunut menneessä, vaan se vaikuttaa nykyisyydessä ja ilmenee ihmisten arjessa ja arjen tilanteissa. Sosiaalityöntekijät joutuvat työssään hallitsemaan monenlaisia työkaluja ja käyttöteorioita sekä oppimaan ja omaksumaan jatkuvasti uusia asioita osaksi käytännön työtään (Uusitalo 2018,

35). Trauman vaikutusten ymmärtäminen onkin sosiaalityössä koettu olevan erityisen tärkeää (Joseph & Murphy 2014, 1098). Sarvela (2022, 15) näkee trauman yhteiskunnallisena ilmiönä, hyvinvoinnin rapauttajana ja kansanterveyttämme uhkaavana ilmiönä. Sen vuoksi sosiaalityössä onkin tärkeää tunnistaa, tiedostaa ja ymmärtää trauman aiheuttamia oireita ja tunnetiloja. Traumatisoituneelle asiakkaalle on tärkeää, että sosiaalityöntekijällä on ymmärrys asiakkaan tarpeista (Nyberg & Lindroos 2020, 76) ja traumakokemuksiin pitäisikin aina osata vastata riittävällä tuella (Peltonen, 2020.16).

Trauman yhteydessä on tärkeää nostaa esille kiintymyssuhdeteoria ja sen merkitys traumaymmärryksessä. Kiintymyssuhdeteoria auttaa jäsentämään ja ymmärtämään traumojen ja vakavien hoidon laiminlyöntien seurauksia persoonallisuuden kehittymisessä (Sinkkonen 2016, 38). Trauman ja kiintymyssuhteen yhteydessä on erikoisesti huomioitava, että lapsen kehitys voi häiriintyä kahdella tavalla. Traumaattisena pidetty kokemus voi olla niin voimakas lapselle, että lapsen kehitys ja sosiaalinen vuorovaikutus häiriintyvät ja näistä seuraa psykososiaalisia sopeutumisvaikeuksia. Vaikka lapsen kokema trauma ei olisi poikkeuksellisen voimakastaan, lapsen kokema trauma voi silti olla lapselle haavoittava kokemus. Trauman vaikutukset voivat kasautua, jos ympäristö ei huomioi lapsen yrityksiä säädellä ja ymmärtää lapsen kokemia kauhukokemuksia. (Poijula 2007, 80-81.)

Kansainvälisesti traumainformoidusta liikkeestä, lähestymistavasta ja työotteesta on puhuttu jo kolmisenkymmentä vuotta (Sarvela 2023, 28). Suomessa traumainformoitu työote ei ole vielä saanut osakseen kovin näkyvää huomiota sosiaalityön palveluissa. Traumainformoidussa lähestymistavassa intervention kohteena on yksilön ja perheen sijaan palvelujärjestelmä, jonka tarkoituksena on rakentaa inhimillisempiä toimintatapoja ja -kulttuureja. Traumainformoidun työotteen keskiössä on saada aikaan yksilötasolla toipumista traumasta ja saada aikaan myönteinen muutos julkisiin palveluihin, politiikkaan ja järjestelmiin. Traumainformoidussa järjestelmässä on tärkeää, että kaikki ammattilaiset ovat aidosti asiakkaita kuuntelevia, kunnioittavat heidän arvojaan, ideoitaan sekä kokemuksiaan. (Sarvela 2022, 17-18.) Asiakkaan itsenäisyyden lisääntyessä, voimattomuus vähenee ja asiakkaalla on tunne oman elämän hallinnasta ja voimistumisesta (Levensson 2017, 108-110). Ymmärrys traumainformoidusta työotteesta tulisi ulottua kaikkiin sosiaali- ja terveysalan sekä opetuksen ammattilaisiin aina työntekijöistä johtajiin ja poliittisiin päättäjiin. Turvallisen ilmapiirin luominen työpaikalla

edellyttää traumainformoidun työotteen luomista ihmistyöhön niin sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuin muihinkin palveluihin (Goddard 2021, 148).

Sarvelan (2020, 14-15) mukaan työntekijät voivat työyhteisöissä oirehtia monin erilaisin tavoin työyhteisön ongelmatilanteissa, kuten kärsiä ylivireydestä, turvattomuudesta, tunnetaitojen puutteesta, vuorovaikutusongelmista, tai työntekijät voivat työyhteisössä kärsiä monenlaisista vaikeuksista kuten, uskalluksesta ilmaista omia tunteitaan, oppimisvaikeuksistaan, kiusaamistilanteista, toisinajattelijoiden hiljentämisestä, pakonomaisista asioiden toistamisesta ja käsittelemättömästä surusta (Bloom & Fallanger 2013). Sarvela (2023, 161) on kiinnittänyt myös huomionsa siihen, että palveluja tarjoavien työntekijöiden omaan fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin on kiinnitetty vain vähän huomioita. Sosiaalityöntekijöiden jaksamisessa omassa työssään korostuu työyhteisön tuki ja terveellinen ilmapiiri työyhteisössä, sekä uskallus ottaa esille työyhteisössä esiintyviä ongelmia.

Rakenteellisen sosiaalityön tarkoituksena on saada aikaan yhteiskunnassa muutos. Rakenteellisen sosiaalityön velvollisuutena on tuottaa tietoa asiakkaiden elinoloista ja elämäntilanteista yhteiskunnassa (Haapala & Jokela 2023, 204). Kyseessä on yhteiskunnan näkökulmasta muutostarve, joka rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta tarkoittaa suuria ja ratkaisemattomia esille tulevia ongelmia. Näiden rakenteellisten ongelmien korjaaminen on edellytys yhteiskunnalliselle ja ennaltaehkäisevälle traumainformoidulle toiminnalle (Sarvela 2023, 154-155). Suuret asiakasmäärät sosiaalityössä, asiakkaiden vaikeutuneet tilanteet ja yhä vähenevä sosiaalityön resurssi luovat yhtälön, joka luo yhteiskunnassa mittavia muospaineita. Rakenteellisen sosiaalityön asemaa vahvistettiin vuonna 2014 (Jäppinen 2023, 52). Sosiaalihuoltolaissa (1301, 2014) veloitetaan niin sosiaalityötä kuin poliittista päätöksentekoa edistämään ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. Sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisy on edellytys traumainformoidussa työotteessa (Sarvela 2023, 157). Suuret asiakasmäärät, kiire ja asiakkaiden vaikeutuneet sekä pitkäaikaiset tilanteet eivät luo hyviä mahdollisuuksia rakenteellisen sosiaalityön tekemiselle. Sosiaalityöntekijät työskentelevät haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kanssa. Oikeudenmukaisuus on arvona tärkeä asiakastyössä, jossa kohdataan asiakkaiden kohtaamia epäoikeudenmukaisuuksia ja traumoja. Traumainformoidussa työotteessa onkin viimekädessä kysymys oikeudenmukaisesta kohtelusta ja traumainformoidun kulttuurin syntymisestä, jossa palvelut tukisivat asiakkaita yksilöllisesti ja osallistavasti (Sarvela 2020, 25).

Tämän tutkimuksen tavoite ja tarkoitus on tuoda esiin sosiaalityöntekijöiden ääni ja näkemys traumasta, traumatisoitumisesta ja siitä, mitkä tekijät torjuvat traumatisoitumisen mahdollisuutta. Tutkimus perustuu sosiaalityöntekijöiden kirjoitusvastauksiin traumasta, lasta suojaavista ja uhkaavista tekijöistä sekä traumainformoidusta työotteesta. Tutkimuksen tavoite on tarjota tietoa traumainformoidusta työotteesta ja sosiaalityöntekijöiden käsityksistä siitä.

2 Rakenteellisen sosiaalityön määrittely

2.1 Rakenteellisen sosiaalityön historiallinen tausta ja juuret

Pohjolan (2011, 210) mukaan Suomessa rakenteellisen sosiaalityön vilkkain vaihe sijoittui 1980-luvulle, jolloin esille nostettiin erilaisia yhteiskunnallisia painotuksia. Suomalaisen hyvinvointipolitiikan käännekohtana nähdään 1990-luvun lama, joka aiheutti sen, että Suomessa alettiin etsiä uusia tapoja sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen (Alavaikko 2007, 50). Rakenteellinen sosiaalityö kirjattiin osaksi sosiaalihuoltolakia vasta vuonna 2014 (Haapala & Jokela, 2023, 204), tätä ennen sisällöllinen velvoite rakenteellisen työn tekemiseen oli jo kuitenkin ollut olemassa (Pirainen 2022, 30). Voimaan vuonna 2015 astunut sosiaalihuoltolain uudistus toi muutoksia erikoisesti lapsiperheiden ja lastensuojelun palveluiden järjestämiseen. Uudistus tarkoitti käytännössä sitä, että osa lastensuojelulain tarkoittamista avopalveluista siirrettiin sosiaalihuoltolain mukaisiksi matalan kynnyksen palveluiksi, joita voidaan tarjota yksilöille ja perheille ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Mänttari-van der Kuip 2022, 23.)

Rakenteellisen sosiaalityön ymmärretään pureutuvan epäkohtiin ja ihmisille pahoinvointia tuottaviin tekijöihin, joita pyritään muuttamaan muutostyöllä. Kivipelto (2022, 13) määrittelee näiksi pahoinvointia aiheuttaviksi ongelmiksi eriarvoisuuden, epätasa-arvon ja epäoikeudenmukaisuuden, joita pyritään muuttamaan rakenteellisella muutostyöllä. Yhtenä sosiaalihuoltolain keskeisenä muutostavoitteena on kohdistaa sosiaalipalvelujen painopiste erityispalveluista yleispalveluihin. Tarkoituksena on vahvistaa asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua sekä selkeyttää viranomaisten välistä yhteistyötä (Juurikkala 2022, 19.) Rakenteellisen sosiaalityön ydintehtävänä on haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden valtaistaminen sekä toisena tavoitteena on saada aikaan myönteinen muutos yhteiskunnan rakenteissa. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena yhteiskunnassa ovat oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, ihmisoikeuksien toteutuminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. (Haapala & Jokela 2023, 203).

Rakenteellisen sosiaalityön mallintamista tuotiin sosiaalityössä esille jo 1980-luvulla, jolloin muutoksen tarpeina nähtiin huonommassa asemassa olevien ihmisten tilanne sekä yhteiskunnallisten rakenteiden muutostarpeet (Pohjola, Laitinen ja Seppänen 2014, 9). Vaikka sosiaalihuoltolaissa on määritelty rakenteellisen sosiaalityön paikkaa, tavoitteita ja vaikuttavuutta. Siitäkin huolimatta rakenteellinen sosiaalityö toteutuu vaihtelevasti eri kunnissa, eikä rakenteellisen sosiaalityön vertailukelpoisen tiedon tuottamiseen ja

hyödyntämiseen ole kansallisesti yhtenäisiä käytäntöjä (Liukko, Muurinen, Kokkonen & Santalahti, 2022, 9) eikä yhtenäisiä työskentelymalleja (Haapala & Jokela 2023, 204). Rakenteellisen sosiaalityön pohdintoja sosiaalityöntekijät eivät juuri arjen työssään tuo esille. Kuitenkin sosiaalihuollon tavoitteena on tuottaa tietoa sosiaalisista ongelmista hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä esittää konkreettisia toimenpide-ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi (Haapala & Jokela 2023, 204). Sosiaalityöntekijöiden kuormittuminen ja kiire ovat tekijöitä, jotka estävät työn kehittämisen tai epäkohtiin puuttumisen. Lisäksi rakenteellisen sosiaalityön ymmärtäminen asiakastyöstä erillisenä asiana vaikeuttaa sen toteutumista ja kehittämistä: kuten Kivipelto (2022, 13) esittää, rakenteellinen työ nähdään tehtävän jossain muualla kuin sosiaalityön arjessa.

Sosiaalityön kehitystä Suomessa voi kuvata kolmen kehitysvaiheen kautta, jotka ovat huoltotyön, sosiaalihuollon ja modernin sosiaalityön vaiheet. Rakenteellisuus sosiaalityössä on näyttäytynyt eri aikoina vaihtelevasti. Esimerkiksi 1910- ja -50- luvuilla sosiaalityö on ollut henkilökohtaiseen huoltoon perustuvaa työtä. Tästä ajanjaksosta kehittyi case work- työtteen eli yksilökohtaisen sosiaalityön kehittyminen. (Pohjola 2017, 18.) Rakenteellinen sosiaalityö oli nähtävissä jo case work-perinteessä, jossa rakenteiden nähtiin olevan merkittävä tekijä siinä, miten yksilö pystyi yhteiskunnassa toimimaan. (Kivipelto 2022, 13.)

Rakenteellisen sosiaalityön pitäisi kohdentua ennalta ehkäiseviin muutoksiin, johon arjen sosiaalityössä ei riitä aika. Rakenteellinen sosiaalityön tarve on entisestään korostunut hyvinvointialueille siirtymisen myötä. Siirtyminen uusille hyvinvointialueille on tarkoittanut uusia asioita sosiaalityössä, jolloin on jouduttu pohtimaan sosiaalityön paikkaa, toimintaedellytyksiä ja vaikuttavuutta hyvinvointialueiden rakenteissa. Siirtyminen hyvinvointialueille on ollut Pohjolan (2011) tarkoittama laaja kehittämis- ja uudistustyö (Pohjola 2011, 223). Heinonen (2014, 59) näkee rakenteellisen sosiaalityön menestyvän, jos se kykenee ottamaan esille tämän ajan haasteet ja tarjoamaan toimivia ratkaisuehdotuksia meneillään olevan aikakauden sosiaalisiiin kysymyksiin ja epäkohtiin. Yhtenä suurena ja vakavana epäkohtana tämän päivän yhteiskunnassa näyttäytyy pitkään jatkunut sosiaalityöntekijäpula, jolla on negatiivinen vaikutus sosiaalityön asiakkaiden arjen tilanteisiin, olosuhteisiin ja avunsaantiin. Uhkana onkin, ettei yhteiskunnan järjestelmä kohtaa lasten ja perheiden tarpeita, joilla voi olla iso vaikutus lapsen kuntoutumiseen (Haapala & Jokela 2023, 206).

Rakenteellisen sosiaalityön yhtenä tavoitteena on tuottaa tietoa asiakkaiden elinoloista ja elämäntilanteista, yhteiskunnan sosiaalisista ongelmista ja ilmiöistä, sekä nostaa ne poliittisen päätöksenteon tietoisuuteen (Haapala & Jokela 2023, 204). Suomalainen yhteiskunta on uuden kynnyksellä, jossa maa on jaettu hyvinvointialueisiin. Hyvinvointialueita rasittaa vakava sosiaali- ja terveyshenkilöstöpula, johon hyvinvointialueet eivät ole vielä kyenneet löytämään toimivaa ratkaisua. Sosiaalityön saatavuus ja vaihtuvuus ovatkin vaikuttaneet hyvinvointialueen asiakkaiden asemaan negatiivisesti. Rakenteellisen sosiaalityön asema ja toteutuminen on tällä hetkellä Suomen kunnissa vaihteleva eikä tiedon tuottamiseen ja hyödyntämiseen ole yhtenäisiä malleja. Rakenteellisen sosiaalityön tehtävänä ja tavoitteena on tukea ja edistää ihmisten omien voimavarojen käyttämistä ja itsenäistä selviytymistä yhteiskunnassa. Haasteena hyvinvointialueilla on, että toteutumattomat sosiaalityön rakenteet, palvelut ja palvelujärjestelmät tuottavat sosiaalityön asiakkaille eriarvoisuutta ja sosiaalisia ongelmia. Näin tapahtuu lastensuojelussa, mutta myös muissa verkostoissa, kuten psykiatrisessa hoidossa ja kouluissa (Haapala & Jokela 2023, 202-205). Pahin tilanne yhteiskunnassa toteutuu silloin, jos resurssien puute lamaannuttaa niin asiakkaat kuin työntekijätkin (Haapala & Jokela 2023, 207).

Kivipelto (2022, 16) peräänkuuluttaa hyvinvointialueita valmistautumaan rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen ja seurantaan. Hyvinvointialuiden katse tulisi kohdistaa siihen, minkälaista tietoa ihmisten olosuhteista, ympäristöistä ja etuuksista tuotetaan. Lisäksi sosiaalityön ammattilaisten tulisi omassa työssään kiinnostua siitä, mihin sosiaalityössä tuotettua tietoa käytetään. Lisäksi pitäisi pohtia sitä, millainen tieto ei päädy sosiaalityön kehittämisessä tai kunnallisessa päätöksenteossa hyödynnettäväksi. Sosiaalityöntekijöiden tulisi työssään pohtia myös sitä, miten sosiaalityössä hyväksi havaittuja työmalleja voitaisiin päätöksenteossa hyödyntää. Rakenteellinen sosiaalityö tulisikin nähdä sosiaalityön välineenä, jolla pyritään muuttamaan yhteiskunnan syrjiviä ja eriarvostavia rakenteita.

2.2 Rakenteellinen sosiaalityö yhteiskunnassa

Haapalan ja Jokelan (2023, 205) mukaan lastensuojelun rakenteet uusintavat traumoja sekä tuottavat hylkäämisen kokemuksia lapsille ja nuorille. Tällaisina lapsille ja perheille pahoinvointia ja traumaattisia kokemuksia tuottavina seikkoina voidaan nähdä myös sosiaalityöntekijän työssään kokema kuormitus, stressi, jatkuva kiire, liian suuret asiakasmäärät sekä hallittavuuden puute omassa työssään. Lisäksi työnkuormitus, asiakasmäärien kasvu ja

työntekijöiden vaihtuvuus aiheuttavat lastensuojelussa kestäättömiä tilanteita (Bardy & Heino 2013, 35). Tilannetta pahentaa vielä pitkään jatkunut vakava sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden pula, joka voi toisinaan lamauttaa niin asiakkaat kuin työntekijätkin (Haapala & Jokela 2023, 207). Lastensuojelun sosiaalityön tilannetta ei juuri mikään taho ole halukas auttamaan tai etsimään ratkaisua ongelmiin. Valtionkin ohjaus lastensuojelun kehittämisessä on todettu ohueksi ja voimattomaksi (Bardy & Heino 2013, 28). Riittämätön resurssointi peruspalveluihin nähdään rakenteellisena väkivaltana silloin, kun heikoimmassa asemassa olevien kansalaisten palveluissa kärsitään kroonisesti henkilöstö- ja resurssivajeesta (Linner Matikka 2022, 69). Näissä tilanteissa rakenteellisen sosiaalityön merkitys kasvaa entisestään, joissa tilanteissa kiire ja hallitsemattomat asiakasmäärät tukahduttavat sosiaalityöntekijän mahdollisuudet oman työnsä jäsentämiseen (Pohjola 2015, 19, 21).

Pohjola (2011, 17) tuo esiin erään sosiaalityön professioon ja rakenteellisen sosiaalityön kehittämiseen liittyvän esteen: itse sosiaalityöhön liittyvä kriittisyys ja sosiaalityöntekijöiden työhönsä kohdistama ”ei-kieli”. Alaan liitetään herkästi erilaisia negaatioita ja sen teoreettista perustaa epäillään ja ammatillista osaamista kyseenalaistetaan. Sosiaalityö ja sosiaalityöntekijät vaikuttava olevan itse itsensä suurimpia kriitikkoja. Sosiaalityöntekijöillä pitäisikin olla rohkeutta katsoa oman organisaation ohi ja nähdä yhteiskunnan eriarvoistavat rakenteet ja puuttua niihin (Haapala & Jokela 2023, 209).

Jos yhteiskunnan rakenteet eivät ole vahvoja, pystyviä tai turvallisia, on turha odottaa lasten, nuorten tai perheiden kuntoutumista. Haapala ja Jokela kehoittavat systemaattisesti ja syvällisesti tutkimaan yhteiskunnassa olevia syrjiviä rakenteita, jotka tuottavat traumoja tai eriarvoisuutta jäsenilleen. Rakenteellisen sosiaalityön perustehtävä yhteiskunnassamme on edistää hyvinvointia ja pyrkiä vaikuttamaan eriarvoisuuden vähentämiseen. (Haapala & Jokela 2023, 208-209.)

Rakenteelliseen sosiaalityöhön liittyvä yhteiskunnallinen keskustelu ja tavoitteellinen kehittämistyö ovat saaneet hyvinvointialueiden myötä uutta tilaa, kun sote-uudistukseen liittyvä ns. yhdyspintatyö on ollut merkittävää. Myös kansallisella tasolla on käynnistetty erilaisia rakenteellisen sosiaalityön kehittämistoimia. Hyvinvointialueille siirtyminen on siis osin edistänyt rakenteellisen sosiaalityön kehittämistä ja kehittymistä (Juurikkala, 2022, 23.) Haapala ja Jokela (2023, 209) peräänkuuluttavatkin tekojen lisäksi arvojen toimintakulttuurin muutosta.

2.3 Rakenteellinen sosiaalityö ja traumainformoitu työote yhteiskunnassa

Rakenteellisen sosiaalityön yhtenä tavoitteena trauman näkökulmasta on luoda yhteiskuntaan tasa-arvoisia palveluja, joissa arvostetaan ihmislähtöisyyttä ja yksilöllisyyttä. Tavoitteena on luoda terveet rakenteet ja optimaaliset valtasuhteet osaksi traumainformoitua kulttuuria, jossa palvelut pyritään räätälöimään yksilöllisesti ja osallistavasti kunkin tuettavan asiakkaan tarpeiden mukaisesti. (Sarvela 2020, 25.) Ymmärrys traumainformoidusta työotteesta pitäisi ulottua niin sosiaali- ja terveyspalveluihin, kouluihin, poliisiin, palo- ja pelastushenkilöstöön sekä kaikkiin yhteiskunnan auttamispalveluihin. Yhteiskunnan palveluja käyttävien kansalaisten tulisi kokea asiointin kaikissa palveluissa turvallisiksi, luottamuksellisiksi, ja kunnioittaviksi. Sarvelan mukaan traumainformoidun ympäristön pitäisi olla fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisia (2020, 13). Haapala ja Jokela (2023), kehottavatkin palvelujärjestelmien työntekijöitä kamppailemaan sitä vastaan, etteivät ammattilaiset itse omassa työssään aiheuta asiakkaille traumoja, syrjäytymistä tai eriarvoisuutta. Traumainformoitu kohtaaminen ei itsessään riitä, vaan omaa rooliaan työntekijänä tai palveluntuottajana pitää uskaltaa kyseenalaistaa. (Haapala & Jokela 2023, 205-209.) Sosiaalityöntekijöiden pitäisikin laajemmin pohtia myös sitä, miten voitaisiin purkaa niitä rakenteita, jotka traumoja palvelujärjestelmissä ja yhteiskunnassa tuottavat, uusintavat ja ylläpitävät. (Haapala & Jokela 2023, 205-209.)

Peruspalveluiden tulisi muodostaa yhteiskunnallinen turvaverkko, joka olisi tukena vaikeissa ja haastavissa elämän tilanteissa. Sosiaalityön voi nähdä olevan osa laajempaa kudelmaa ammasteista, jossa erityisesti sen rooli on olla laaja-alaisena tukena – olla ”yleisen asiantuntijuutta”, kuten Aho (1999) toteaa. Vastakohtana sosiaalityön horisontaaliselle luonteelle ovat esimerkiksi yhteiskunnan auttamisammatit kuten lääketieteen erikoislääkärit. Linner Matikka (2020, 68) ilmaisee, ettei hierakisuus kuitenkaan ole traumainformoidussa työotteessa tarpeen. Jokaisella yhteiskunnan ammattilaisella on oma tehtävänsä ja osaamisalansa. Traumainformoitu osaaminen perustuukin siihen, että kaikilla työntekijöillä ja asiakkailta on turvallinen olo (Kuvajainen 2023, 233). Kuvajainen (2023) on mallintanut neljää perusolettamusta mukaillen traumainformoidun työmuodon käyttöönottoon ammattikorkeakoulussa. Samanlaisin perusolettamuksin traumainformoitua työmuotoa voidaan ottaa käyttöön myös sosiaalityössä. Nämä neljä perusolettamusta ovat: 1)

Sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat, perhetyöntekijät ovat tietoisia traumojen yleisyydestä väestötasolla ja niiden laaja-alaisista vaikutuksista lapsiin, perheisiin ja yksittäisiin ihmisiin sekä tiedostavat toipumista tukevia asioita. 2) lisäksi kaikki sosiaalialan työntekijät tunnistavat omassa työssään, miten traumat ja voimakas stressi näkyvät asiakkaissa 3) sosiaalityössä työskentelevät työntekijät osaavat yhdistää traumaymmärryksen käytänteisiin ja osaavat toimia traumatietoisesti ja toipumista edistävin työtavoin arjen vuorovaikutustilanteissa 4) sosiaalialan työntekijät osaavat työssään kohdata uudelleentraumatisoituneita asiakkaita ja osaavat edistää heidän toipumistaan. (Kuvajainen 2023, 228.) Traumainformoidun työotteen eduksi voidaankin lukea, että se voidaan helposti sisällyttää jo olemassa oleviin ja hyväksi koettuihin työmuotoihin ja työmalleihin (Kuvajainen, 2023. 238).

2.4 Rakenteellinen sosiaalityö ja traumainformoitu työote sosiaalityön arjessa

Rakenteellisen sosiaalityön avulla pitäisi pystyä puuttumaan niihin yhteiskunnan rakenteisiin ja juurisyihin, jotka tuottavat sosiaalityön asiakkaille pahoinvointia ja eriarvoistavia rakenteita. Haasteena nykyisillä hyvinvointialueilla tulee olemaan jatkuva ja pitkään jatkunut sosiaalityöntekijäpula. Sosiaalityöntekijöiden pitäisikin kyetä työssään puuttumaan asiakkaille pahoinvointia tuottavien rakenteiden tutkimiseen ja tiedon näkyväksi tekemiseen. Haapalan ja Jokelan (2023) mukaan työntekijöillä pitäisi olla aikaa pohtia ja löytää ne rakenteet, jotka tuottavat eriarvoisuutta ja pahoinvointia sosiaalityön kohteena oleville asiakkaille. Aikaa tulisi löytyä myös siihen, että työntekijä pysähtyisi yhdessä asiakkaan kanssa pohtimaan ja etsimään asiakkaan tilanteeseen toimivaa ratkaisumallia, jonka avulla asiakkaan tulevaisuus näyttäytyisi valoisammalta. (Haapala & Jokela 2023, 208.) Rakenteellisen sosiaalityön yhtenä tavoitteena on kehittää toimenpiteitä ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi (Stm 2014, 15).

Sosiaalityön kehittäminen on nähty tärkeäksi juuri rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta. Yhtenä syynä sosiaalityön asiakkaiden pahoinvointiin saattavat olla koetut haastavat ja haavoittavat elämäkokemukset. Toistuvat haavoittavat elämäkokemukset ovat äärimmäisen kuormittavia ja haavoittavia, joiden seurauksena ihmiselle voi syntyä emotionaalinen trauma (Linner Matikka 2020, 66). Sosiaalityössä työskennellään yhä enenevässä määrin traumatisoituneiden ihmisten kanssa. Ihmisten ahdinko hahmottuu eriarvoisuuden, köyhyyden tai syrjäytymisen näkökulmasta, jolloin siihen liittyy myös yhteiskunta ja sen rakenteet (Joseph & Murphy 2014, 1095-1099).

Suomalaisessa sosiaalityön kentässä on alettu työskentelemään hyödyntäen traumainformoitua työmuotoa. Traumainformoidusta työotteesta suomalaista tutkimustietoa ja lähdekirjallisuutta löytyy vielä melko vähän. Vaikka sosiaalityöntekijät osaisivat työskennellä traumainformoitua työmuotoa hyväksi käyttäen, ei tilanne hyvinvointialueilla helpotu, jos resurssivajeeseen ei pystytä puuttumaan organisaatioiden koko henkilökunnan voimalla. Traumainformoidulle organisaatioille onkin tyypillistä, että ne integroivat hyväksi koettuja käytäntöjä ja peilaavat niitä jatkuvasti näyttöön sekä ammattilaisten että palveluiden käyttäjien kokemuksiin (Sarvela 2023, 153). Traumainformoitu työmuodon malli auttaa hyvinvointialueilla työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia muuttamaan työ- ja toimintatapojaan niin, että ne palvelevat sosiaalityön asiakaskuntaa paremmin, tehokkaammin ja ihmisläheisemmin. Traumainformoitu työote tunnistaa asiakkaiden haavoittavat elämäkokemukset ja niiden vaikutukset sekä pyrkii ennaltaehkäisemään näiden kokemusten siirtymistä ylisukupolvisiksi (Linner Matikka 2020, 67).

Traumainformoidussa työotteessa on kyse asiakkaan inhimillisestä, empaattisesta, voimaannuttavasta ja valtauttavasta kohtaamisesta. Sosiaalityöntekijän on hyvä omassa työssään pohtia myös sitä, millä tavoin asiakas kokee tulleensa kohdatuksi sosiaalityöntekijän toimesta. Muutos vaatiikin erityisesti hyvinvointialueiden yksilöiltä ja yhteisöiltä resilienssiä, kykyä joustaa, muutautumiskykyä sekä uudistumishalukkuutta (Fagerström & Linner Matikka 2023, 263). Traumainformoitu työote liittyy rakenteellisen sosiaalityön kanssa siten, että molempien tavoitteena on tukea osallisuutta ja valtaistumista sekä ehkäistä eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta. (Juurikkala, 2021, 23.)

Traumainformoidun työotteen saaminen osaksi hyvinvointialueiden toimintaa vahvistaisi alueiden tavoittelemia asioita kuten monialaista luovuutta, innovatiivista yhteistyötä, inklusiivisuutta ja osallisuutta. Traumainformoitu lähestymistapa korostaa myös palveluntarjoajien omaa hyvinvointia ja tervettä työilmapiiriä (Sarvela 2023, 165.) Traumainformoidun työotteen aktiivinen käyttöönotto vahvistaa sosiaalityössä työskentelevien työntekijöiden jaksamista ja uskallusta ottaa aktiivisesti esille työssä kohdattavia epäkohtia. Traumainformoitu työntekijä tuo asiakkaan kanssa työskennellessään asiakassuhteeseen mukaan omaa asiantuntijuuttaan, traumaymmärrystään ja lupaa pyytävää työotettaan (Petrelius & Yliruka 2023, 197). Työntekijä voi täydentää traumainformoitua työotettaan terapeuttisella asenteella ja kohdata asiakasta inhimillisesti eläytyen, empaattisesti ja omakohtaisesti kokevana läsnäolevana työntekijänä (Lamberg 2018, 87).

3 Trauma sosiaalityön kehyksessä

3.1 Trauman määrittelyä

Määritelmän mukaan trauma tarkoittaa henkistä tai ruumiillista vauriota tai haavaa (Blomqvist-Lyytikäinen 2022, 244), jossa olemassaolon jatkuvuutta tai ihmisen koskemattomuutta uhkaa tapahtuma tai tapahtumaketju, joka ylittää ihmisen sietokyvyn rajan (Sinkkonen & Korhonen 2016, 255). Trauma voi olla lapsuuden kaltoinkohtelua (Sarvela 2020, 16) joka aiheuttaa fyysisen tai psyykkisen uhan itselle tai muille (Levenson, Willis & Prescott 2016, 340). Levensson toteaa, että traumaattisilla kokemuksilla on monia muotoja, joihin voi liittyä jokin odottamaton tapahtuma, joka ei ole henkilön omassa hallinnassa. Tällaisina odottamattomina tapahtumina Levensson näkee rikoksen uhriksi joutumisen, odottamattoman onnettomuuden, luonnonkatastrofin, sodan tai altistumisen yhteisö- tai perheväkivallalle. (Levensson 2017, 105.) Nurhonen (2018, 183) määrittelee traumaattiseksi kokemukseksi lasten kokemat laiminlyönnit, vahingoittumiset sekä vaikeat menetykset. Sudenlehti (2018, 136) puolestaan kokee trauman äärimmäisenä pahana, johon voi liittyä hyväksikäyttöä ja väkivaltaa sekä pahaa, joilta ihminen haluaa suojautua. Karkkunen (2020) määrittelee trauman henkiseksi tai ruumiilliseksi vaurioiksi tai haavaksi. Vaurion tai haavan tapahtumahetkellä altistutaan tavallisuudesta poikkeavalle voimakkaalle traumatisoivalle tapahtumalle. Kun traumatisoitunut henkilö aistii uhkaa, hänen alkukantaiset itsepuolustusreaktionsa laukeavat ja ihmisen keho pyrkii selviytymään vaikeasta traumaa aiheuttaneesta tilanteesta ja silloin laukeavat alkukantaiset itsepuolustusreaktiot kuten pako-, taistelu- ja lamaantumisreaktiot (Karkkunen 2020, 200-223.) Sinkkonen tarkentaa Karkkusen traumamäärittelyä ja lisää trauman tunnusmerkkeihin jähmettymisen tai täydellisen alistumisen tilanteeseen (Sinkkonen 2016, 256).

Trauman tunnusmerkit

Trauman tunnusmerkit ovat moninaiset. Trauma on vaurio tai seuraus sietämättömästä tilanteesta, joka on tallentunut ihmisen mieleen, aivoihin tai kehoon (Sarvela 2020, 14), johon tapahtumahetkellä ei ole löytynyt minkäänlaisia selviytymiskeinoja (Bessel van der Kolk 2017, 319). Trauma laukaisee ihmisessä psykofysiologisen reaktion, johon liittyy lamaantumista,

avuttomuutta ja kauhun tunteita, jotka voivat näkyä äkillisinä, viivästyneinä tai kroonisina reaktioina (Nurhonen 2018, 183). Traumaperäisinä pulmina koetaan selittämättömät kivut, "putoamiset", poikkeuksellisen kiihkeä käytös tavallisessa tilanteessa, omien haitallisten kokemusten toistaminen (Sudenlehti 2018, 139). Sinkkonen listaa trauman aiheuttamiksi oireiksi ja tunnetiloiksi epätodellisuuden tunteen, pelot, aggressiot, vääristyneet aistihavainnot, keinottomuuden, haavoittuvuuden, syyllisyyden kokemukset, jännittyneisyyden, uniongelmat, säpsähtelyt sekä rentoutumisen vaikeuden (Sinkkonen 2016, 258). Bloom ja Fallanger lisäävät turvattomuuden, ylivireyden, tunnetaitojen puutteen, vuorovaikutusongelmat, oppimisvaikeudet, käsittelemättömän surun, yksinäisyyden ja häpeän kokemukset (Bloom & Fallager, 2013, artikkelissa Kati Sarvela 2020, 15). Jotkut kokevat pakottavaa tarvetta tapahtuman uudelleen kokemiselle, mielialan laskua, välttämiskäyttäytymistä tai ylivireyden kokemista (Blomqvist-Lyytikäinen 2020, 245). Selvitäkseen traumasta ihmisen on löydettävä keinoja elämänsä hallintaan ja palautettava mieleensä kokemansa traumakokemus turvallisesti. Omien traumaattisten kokemusten aiheuttamat kehon reaktiot, kuten sydämen tykytys, hengityksen kiihtyminen, sydänkivut, äänen muuttuminen kireäksi ja ohueksi, kehon liikkeiden muuttuminen jähmeäsi, jäykäksi, raivokkaaksi tai puolustaviksi, ovat kehon puolustusreaktioita, jotka johtuvat traumasta. (Van der Kolk, 2022, 351).

Vakavissa ja yllättävissä traumaattisissa tilanteissa on tärkeää saada kosketus läheisiin ihmisiin, olivatpa he sitten lähellä tai kaukana. Turvallisuuden tunne ja kiintymyssuhteet ovat paras turva uhkia vastaan. Traumatisoituneet ihmiset toipuvat parhaiten perheenjäsenten ja läheisten seurassa. Trauman kokeneilla ihmisillä on oltava ruumiillinen ja henkinen turva ja varmuus siitä, ettei heitä häpäistä, nuhdella tai tuomita. Kuitenkin ihmiset, joilta lapsen kuuluisi saada turvaa, huolenpitoa ja suojelua, voivat olla pelottavia tai torjuvia ja saavat aikaan sen, että lapsi oppii sulkeutumaan ja tukahduttamaan omat tunteensa. Lapsen on löydettävä tapoja käsitellä pelkoaan, vihaansa tai turhautumistaan. Pelon käsitteleminen yksin johtaa ongelmiin, kuten dissosiaatioon, epätoivoon, riippuvuuksiin, pysyvään pelokkuuteen ja ihmissuhteisiin, jota leimaa vieraantuneisuus, irrallisuus ja räjähdysherkkyys. (Van der Kolk 2022, 257-258.)

Käsittelemätön trauma voi rasittaa vakavasti ihmissuhteita. Trauman kokenut voi tuntea häpeää, satutetuksi, petetyksi tai hylätyksi tulemista. Toipumisen tukena ja turvana pitää olla luotettava ja turvallinen tukipilari, joka pystyy ymmärtämään ja kannattelemaan trauman lähettämiä tuskallisia tuntemuksia, eikä pelkää traumatisoituneen henkilön voimakkaitakaan

reaktioita. (Van der Kolk, 2022, 258-259.)

3.2 Trauman kohtaaminen sosiaalityössä

Sosiaalityöntekijöinä kohtaamme lastensuojelussa lapsia ja lasten vanhempia, jotka ovat traumatisoituneet. Lastensuojelutyössä kohdataan monenlaisia lasten ja perheiden kokemia raskaita kokemuksia (Nurhonen 2018, 183). Sudenlehti toteaa, että traumat ja traumaattisuus ovat lastensuojelussa tätä päivää ja lasten pulmat ovat hankalia hoidettavia (Sudenlehti, 2018, 136). Etenkin jotkut lapsista ovat vaikeasti traumatisoituneita ja heidän on vaikea luottaa sosiaalityöntekijään. Lastensuojelussa kohdataan lapsia, joiden takana saattaa olla Sinkkosen (2015, 156) tarkoittamia useampia hoivasuhteen katkeamisia, jotka ovat aiheuttaneet lapsille traumaattisen tilanteen. Lastensuojelun sosiaalityö on laajaa osaamista ja ammattitaitoa vaativaa työtä. Käytännön työtilanteissa sosiaalityöntekijät joutuvat tilanteisiin, jossa tuetaan ja samalla arvioidaan perheen ja lapsen tilannetta. Näissä tilanteissa sosiaalityöntekijät joutuvat Sinkkosen tarkoittamaan kaksoisrooliin (Sinkkonen 2015, 152). Huostaanotto- ja sijoitustilanteet ovat lapsille traumatisoivia kokemuksia, vaikka ne ovat lapsen edun mukaisia (Nurhonen, 2018 183). Jotkut lapset ovat kokeneet elämänsä aikana monia ennakoimattomia ja ristiriitaisia tapahtumia, jotka ovat vammauttaneet lasten mieltä. Sinkkonen (2015, 161) toteaaakin, että jotkut vaikeasti traumatisoituneet lapset ovat psyykkisesti äärimmäisen hauraita. Sen vuoksi trauman vaikutusten ymmärtäminen on sosiaalityössä koettu olevan erityisen tärkeää (Murphy & Joseph 2014, 1098).

3.3 Kiintymyssuhdeteoria ja sensitiivisyyden käsite

Kiintymyssuhdeteorian on kehittänyt brittiläinen lasten psykiatri ja psykoanalyttikko John Bowlby (Sinkkonen 2018, 26), Mary Ainsworth kehitti teoriaa edelleen omien havaintojensa perusteella (Sinkkonen 2015, 23). Pienen lapsen kiintymyssuhde kehittyy sensitiivisen vanhemman ja pienen vauvan välisessä vuorovaikutussuhteessa. Kiintymyssuhteen tarkoituksena on turvata pienelle vauvalle turvalliset elinolosuhteet. Myönteisessä vuorovaikutuskokemuksessa rakentuu lapselle sisäistettyjä toimintamalleja ja psyykkisiä rakenteita, jotka ohjaavat lapsen toimintaa ja reaktioita. Myönteisissä vuorovaikutussuhteissa

korostuvat erityisesti varhaiset kiintymyssuhteet etenkin omiin vanhempiin (Sarvela 2020, 21). Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsen hoivaajalla on kyky hyödyntää lapsen käyttäytymisestä saatua informaatiota lapsen mielialasta. (Sinkkonen 2018, 32-35.)

Sosiaalityöntekijän ymmärrys kiintymyssuhteista ja niiden pysyvyydestä auttaa sosiaalityöntekijää ymmärtämään ja kehittämään uusia työtapoja ihmissuhdetyöhönsä. Lisäksi sosiaalityöntekijää auttaa ymmärrys kehon ja mielen yhteydestä, joka tukee lasta tai nuorta kiinnittymisessä ja turvallisuuden tunteen saamisessa. Kiintymyssuhdeteorian keskeinen käsite onkin juuri turvallisuus ja aikuisen toimiminen lapsen turvasatamana. (Bowlby 1973, 74.)

Lapsuuden tärkeimmällä kiintymyssuhteella on suuri vaikutus siihen, millaiseksi lapsi kokee suhteensa läheisiinsä ja minkälaisiksi aikuisuuden tärkeät kiintymyssuhteet muodostuvat. Kiintymyssuhteen yhteydessä puhutaan turvallisesti, turvaton välttävästi, turvaton ristiriitaisesti tai turvaton kaoottisesti kiintymyksestä. (Karkkunen 2020, 221.)

Kiintymyssuhteessa sensitiivisyydellä on tärkeä merkitys. Sensitiivisyys on Pajulon mukaan avaintekijä lapsen kiintymyssuhteessa. Sensitiivisyys tarkoittaa aikuisen kykyä reagoida ja vastata lapsen viesteihin nopeasti, johdonmukaisesti ja osuvasti. (Pajulo 2004, 254.)

3.4 Traumainformoitu työote sosiaalityössä

Tässä Pro gradu -tutkimuksessa perehdyn tarkemmin malliin, joka on kehitetty Skotlannissa. Skotlannin mallin kehittämiseen käytettiin useita informaatiolähteitä. Skotlannissa ajateltiin, että kaikkien alojen edustajilla on merkitystä, kun puhutaan traumaymmärryksestä ja traumatisoitujen ihmisten kohtaamisista sekä vaikutuksista ihmisiin. Skotlannin mallin viitekehyksessä korostetaan erikoisesti sitä, että eri alojen toimijat tunnistavat trauman vaikutukset ihmisiin. (Sarvela 2020, 47-50.)

Ennako-olettamuksena ajattelemme, että sosiaalityössä on todennäköistä, että kohtaamme ihmisiä, jotka ovat kohdanneet jossain elämänsä vaiheessa trauman (Levers 2012, 12), tai traumaattisena pidetyn tapahtuman (Berger 2012, 699). Sosiaalityöntekijän työkentässä olennaisen osan muodostavat asiakkaan kohtaamat traumakokemukset. Joseph ja Murphy toteavatkin, että trauman aiheuttamat kärsimykset yhdistävät sekä sosiaalityöntekijöitä että sosiaalityön asiakaskuntaa kaikissa ikäryhmissä, yhteisöissä ja ylittäen vielä jopa eri maiden maantieteelliset rajat (Joseph & Murphy 2014, 1102, 1106). Tämän vuoksi myös suomalaisessa lastensuojelun työkentässä pitäisi olla ymmärrystä traumasta ja traumainformoidusta

työotteesta. Nykyisin etenkin lastensuojelussa työskennellään systemaattisesti, jossa asiakkaiden tilanteita pohditaan syvällisesti ja ymmärrys ihmisten kärsimyksistä ja vaikeista traumaattisista kokemuksista on juurtunut työkäytänteisiin. Käytännön sosiaalityön auttamistyössä onkin tärkeää, että asiakkaan tilanteesta pureudutaan traumaattisten tapahtumien juurisyihin.

Traumainformoidulle työotteelle on ominaista, että pyritään tunnistamaan asiakkaan kohtaamat vaikeat elämäkokemukset ajoissa ja ymmärretään näiden kokemusten vaikutukset yksilölle. Tärkeää on pyrkiä kaikin tavoin ennaltaehkäisemään näiden kokemusten syntymistä sekä siirtymistä ylisukupolvisiksi kokemuksiksi. (Linner Matikka 2020, 67.) Sosiaalityössä pitäisikin ymmärtää, että traumatisoituminen ei olekaan vain jotakin, joka on tapahtunut menneisyydessä. Ymmärrys pitäisi ulottua nykyhetkeen ja tiedostaa, että trauman vaikutukset ulottuvat ihmisen arkeen ja nykyhetkeen.

Traumatietoisuus lisää sosiaalityöntekijän ammatillisuutta ja varmistaa asiakkaalle kuulluksi tulemisen tunnetta. Sosiaalityöntekijän ymmärrys traumasta ja trauman vaikutuksista yksilötasolla lisää sosiaalityöntekijän ymmärrystä asiakkaan traumasta ja traumaattisista kokemuksista sekä psyykkisistä ja sosiaalisista ongelmista (Joseph ja Murphy 2014, 1091, 1102). Traumatietoiset sosiaalityöntekijät luottavat traumatietoiseen osaamiseensa ja osaavat vastata asiakkaille tavoilla, jotka välittävät kunnioitusta, arvostusta, myötätuntoa, kunnioittaen asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja mahdollistavat terveiden ihmissuhdetaitojen ja selviytymisstrategioiden uudelleen rakentamisen. Traumatietoinen sosiaalityöntekijä keskittyy asiakkaan vahvuuksiin ja pyrkii heikkouksien sijaan rakentamaan asiakkaille myönteisiä ongelman ratkaisukeinoja ja taitoja. (Levensson 2017, 105-107.)

Traumaan liittyy usein hermoston ali- tai ylivireyttä. Siksi on tärkeää myös tunnistaa tapoja lieventää niitä. Sosiaalityöntekijän tulee osana traumainformoitua työtapaan tukea asiakkaiden hermostollista säätelyä ja luoda turvallisuuden kokemuksia samalla hyväksyen eri tunteet ja tunteenilmaukset. (Sarvela 2023, 45.) Tunteiden säätely on ydinasia trauman ja laiminlyöntien vaikutusten hallinnassa. Tunteiden hallinnan merkitys korostuu etenkin lasten ja nuorten kanssa, joilla aivojen kehitys on kesken ja joilla on impulsiivista käyttäytymistä. (Van der Kolk 2022, 254.)

Lisäksi sosiaalityöntekijällä pitäisi olla kokemusta traumaista ja vireystilaikkunasta sekä tahto ja taito solmia asiakkaaseen myötätuntoinen ja luottamuksellinen suhde. Sosiaalityöntekijän

pitäisi luoda asiakassuhteesta turvallinen, ennakoiva, vakaa ja voimaannuttava lisäksi sosiaalityöntekijän pitää tunnistaa ja reagoida kulttuurisiin eroihin. Sosiaalityöntekijöillä pitäisi olla mahdollisuus saada työssään joko vertaistukea tai työnohjausta traumatietoisuudesta. (Pelkonen & Sarvela 2020, 281-282.)

3.5 Lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset

Traumainformoidun työtteen yhteydessä on nostettava esille niin sanotut lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset Adverse Childhood Experience, josta käytetään lyhennettä ACE. Käsite "traumainformoitu" pitää sisällään paitsi traumatietoisuuden myös ACE tietoisuuden, jolla tarkoitetaan sitä, miten lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset vaikuttavat traumaperäisenä stressinä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiimme. ACE-tekijät jaetaan kolmeen luokkaan fyysiseen, psyykkiseen, seksuaaliseen väkivaltaan tai laiminlyönteihin (fyysinen, psyykinen) sekä niin sanottuihin kotitalouden haasteisiin, kuten vanhempien ero, väkivalta, päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelmat ja vankila aika. (Westerlund-Cook 2023 83.) Lapsen kokemat hoivaajan taholta aiheutetut haitalliset kokemukset, kaltoinkohtelut ja laiminlyönnit vaikuttavat aikuisikään saakka. Erityisen vaurioittavia kokemukset ovat silloin, kun lapsi joutuu hoivaajansa laiminlyöntien kohteeksi ja lapsi joutuu luottamaan päivittäin hoivaajaan, joka on aiheuttanut lapselle mittavia traumaattisia kokemuksia. (Pelkonen & Sarvela 2020, 100.) Myös perheenjäsenen mielenterveysongelmat tai kuolema näyttäytyvät lapselle haitallisena kokemuksena (Harris 2019, 305).

Tämän hetken lastensuojelussa tavataan lapsia ja nuoria, joilla on monia diagnooseja ja päällekkäisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin, mielialaan ja oireiluun. Tilanteissa, joissa vanhempien pitäisi olla lasten tukena ja löytää ymmärrystä lapsen käyttäytymiseen ja haastaviin tilanteisiin, vanhemmat kokevat avuttomuutta ja väsymystä. Samaan aikaan, kun lastensuojelussa asiakkaiden ongelmatilanteet ovat lisääntyneet, kärjistyneet ja vaikeuteen, on lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä huolestuttavan vaikea pula, jolla on suuri vaikutus lasten ja perheiden elämään ja heidän pahoinvointinsa lisääntymiseen. Nykytilanteessa lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät eivät pysty perehtymään lasten ja perheiden tilanteisiin. On tilanteita, joissa ennaltaehkäisevien toimintojen sijaan sosiaalityöntekijät joutuvat keskittymään vain korjaaviin toimenpiteisiin. Korjaavat toimenpiteet ovat pahimmillaan sijoituksia, joilla joudutaan puuttumaan lasten ja perheiden

tilanteisiin ja jotka aiheuttavat pahimmillaan surua, pelkoa sekä traumaattisia kokemuksia lasten ja perheiden elämään.

Pelkonen ja Sarvela ovat perustellusti huolissaan väittäessään lapsuuden haitallisten kokemusten olevan tällä hetkellä Suomen suurin terveyden, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oppimisen uhka, johon ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota. (Pelkonen & Sarvela 2020, 97).

3.6 Yhteiskunnallinen trauma lapsen hyvinvointia uhkaavana ja estävänä tekijänä

Kestävät sosiaali- ja terveystoimi edellyttävät työntekijöiltään tietoa, ja ymmärrystä siitä, mitkä tekijät yhteiskunnassa tuottavat, ylläpitävät ja lisäävät ihmisten pahoinvointia (Linner Matikka 2020, 64). Suomalaista lastensuojelun kenttää rasittaa työntekijäpula, henkilöstön vaihtuvuus, työnkuormitus ja henkilöstöä uhkaava työyhteisön pahoinvointi. Suomalaisessa yhteiskunnassa puhutaan tällä hetkellä paljon pitkään jatkuneesta sosiaalityön palveluja uhkaavasta resurssipulasta. Sosiaalityöntekijät kokevat oman työnsä kuormittavaksi, joka uhkaa sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia. Myös tehdyissä tutkimuksissa on huomattu, että asiakkaiden moniongelmaisuus on lisääntynyt (Salo ym. 2016, 6). Linner Matikka (2020) on tehnyt havainnon, jossa hän kertoo lasten huostaanottojen olevan Suomessa yleisempiä kuin muissa Pohjoismaissa (2020, 64).

Haitalliset lapsuusiän kokemukset eli ACE-tekijät (Adverse Childhood Experiences) ovat ikäviä ja haitallisia kokemuksia, joilla on todettu olevan kauaskantoisia ja moninaisia seurauksia (Westerlund -Cook 2023, 83). Niiden on todettu olevan yhteydessä kansanterveyden edistämisen kysymyksiin, kuten kansantautien ennaltaehkäisyyn ja terveyden sekä hyvinvoinnin edistämiseen. Haitallisia lapsuusiän kokemuksia ovat perheväkivalta, vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat, vanhempien ero, seksuaalinen hyväksikäyttö tai muu lapsen kohdistuva kaltoinkohtelu, äkillinen ero huoltajista, kuten huoltajan kuolema tai huoltajan joutuminen vankilaan (Linner Matikka 2020, 65-66). Haitalliset lapsuusiän kokemukset ACE uhkaavat lasten hyvinvointia ja altistavat lapsen pahoinvoinnille.

Tällä hetkellä yhteiskunnassamme on etenkin nuorten kohdalla noussut vakava uhka, kiusaaminen, joka etenkin kouluissa nousee esille. Kiusaaminen voi olla lapselle pelottava ja vaurioittava kokemus. Lapsen turvattomuuden kokemus jättää jälkensä lapseen ja sillä voi olla

moninaiset ja pitkäaikaiset seuraukset. Westerlund- Cook (2023, 83) painottaa, että kouluissa ja muissa yhteisöissä onkin koettu ostrakismia tai väkivaltaa.

3.7 PCE, Empowerment, resilienssi ja traumainformoitu työmuoto lapsen hyvinvointia vakauttavana ja suojaavana tekijänä

Tässä luvussa kuvaan lapsen hyvinvointia suojaavia tekijöitä. PCE eli Positive Childhood Experiences tarkoittaa ymmärrystä lapsuuden suojaavista tekijöistä ja resilienssistä (Kuvajainen 2023, 222). Resilienssin eli aivojen ja mielen joustavuuden teorian on kehittänyt neuropsykiatri Boris Cyrulnik. Cyrulnikin mukaan resilienssi tarkoittaa ihmisen kykyä joustamiseen ja palautumiseen, sekä kykyä säilyttää mielenterveytensä vaikeistakin kokemuksista huolimatta. (Linner Matikka & Hipp, 2023, 287.) Resilienssikyky tarkoittaa henkistä joustavuutta, joka vaihtelee yksilöiden välillä (Linner Matikka, 2022, 67). Resilienssiä rakentavat positiiviset kokemukset, turvalliset ihmissuhteet, yhteenkuuluvaisuuden ja merkityksellisyyden tunteet (Westerlund-Cook 2023. 85). Se tarkoittaa myös kykyä kohdata elämässä vastaantulevia haasteita ja vastoinkäymisiä sekä kestää ja sietää vaikeita olosuhteita, niistä oppien, selviytyen ja kasvaen. Poijula (2016) korostaa myönteisten virikkeiden merkitystä suojaavina tekijöinä, jotka voivat resilienssin avulla jopa lisääntyä. Hänen mielestään lasta voidaan vahvistaa opettamalla lapselle ongelmanratkaisutaitoja, jolloin lapsen resilienssikyky vahvistuu. Mitä paremmin lapsi selviytyy erilaisista ongelmista ja haasteista ja oppii tulemaan toimeen niistä aiheutuvien tunteidensa kanssa, sitä paremmin lapsi tulee selviytymään omasta arjestaan haavoittumatta. (Pojula 2016, 179-177.) Resilienssi on läpi elämän kestävä prosessi, jota vahvistavat jokaisen ihmisen yksilölliset ominaisuudet sekä saatavilla olevat sosiaaliset ja kulttuuriset resurssit. (Huuska 2023, 124.)

Suomessa käytetään alkuperäistä englanninkielistä Empowerment termiä, jolla tarkoitetaan esimerkiksi voimaantumista. Empowerment käsitteestä on suomenkielisissä teksteissä käytetty useita erilaisia sanamuotoja. Raunio käyttää voimaantumisen käsitettä (2009, 145). Kuronen (2004) puhuu valtaistumisen, valtaistamisen, voimaantumisen, voimavaraistumisen ja toimintavoiman lisääntymisen termeistä (Kuronen 2004, 277). Empowermentin ja voimaantumisen yhteydessä puhutaan myös ihmistä suojaavista persoonallisista tekijöistä eli resilienssistä. Hornor (2017) näkee yksilön persoonallisten piirteiden resilienssiä edistävänä tekijänä. Näitä edistäviä tekijöitä ovat itsereflektiokyky, myönteinen ja päättäväinen

elämänasenne, hyvän itsetunnon ja itsehillinnän taito sekä positiivinen ja myönteinen suhtautuminen elämään. Oman käsitykseni mukaan resilienssi tarkoittaa kykyä kohdata vastoinkäymisiä ja kuormittavia tilanteita myönteisellä elämänasenteella, positiivisuudella itseensä luottaen sekä pääsemistä vaikeuksien yli rohkeasti hautautumatta vaikeiden tilanteiden alle.

Traumainformoidun kohtaamisen tavoitteena on ihmisen valtaantuminen ja voimaantuminen. Traumainformointi auttaa yksilöä, ryhmiä ja yhteisöjä hallitsemaan elämäänsä, toimintaansa ja olosuhteitaan paremmin. Toiminnan tavoitteena on itseohjautuva ja omaehtoinen selviytyminen. Voimaantumisella tarkoitetaan traumainformoidussa työtöteessä sitä, että ihminen löytää omat voimavaransa ja vahvuutensa. (Sarvela 2020, 13.) Traumainformoidun työtöteen keskiössä ollaan silloin, kun ihmisen verkostoa vahvistetaan niin, että se alkaa toimia ihmisen toipumista ja toimijuutta tukevana systeeminä (Petrelius & Yliruka 2023, 195).

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän Pro gradu -tutkimukseni tarkoituksena ja tutkimustehtävänä on tuottaa uutta tietoa sosiaalityön ammattilaisille traumasta, traumainformoidusta työotteesta sekä lapsen hyvinvointia tuottavista ja lasta suojaavista tekijöistä sekä niistä tekijöistä, jotka tuottavat lapselle pahoinvointia. Tutkimukseni tarkoituksena on tuottaa ajankohtaista tietoa niille sosiaalityön ammattilaisille, jotka eivät vielä ole tutustuneet myönteisiin kokemuksiin lapsille ja perheille tuottavaan traumainformoituun työotteeseen. Tavoitteena on rohkaista ja kannustaa tämän tutkimuksen avulla sosiaalityön ammattilaisia ottamaan traumainformoitu työote omakseen.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaiset tekijät sosiaalityöntekijöiden mielestä tuottavat lapselle turvallisuuden ja hyvinvoinnin kokemuksia ja suojaavat heitä haitallisilta kokemuksilta?
2. Minkälaiset lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset yhteiskunnassamme koetaan sellaisiksi, jotka uhkaavat aiheuttaa lapselle pahoinvointia ja traumaattisia kokemuksia?
3. Miten sosiaalityöntekijät ymmärtävät traumainformoidun työotteen?

Tutkijan henkilökohtainen kiinnostus tutkimusaiheeseensa on tärkeää (Uusitalo, 2001,57). Oma kiinnostukseni traumaa ja traumainformoitua työotetta kohtaan vaikuttikin suuresti aiheen valintaan. Koen sosiaalityöntekijänä välttämättömäksi, että sosiaalityössä tunnustetaan ja osataan tukea trauman kokeneita. Teoksen ”Yhteinen kieli – traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen” (2022) takakannessa asia ilmaistaan juuri niin, kuin itse traumainformoidun työotteen näen ja ymmärrän:

Voisiko traumaymmärryksen lisääminen ihmistyössä olla askel, jonka myötä palautamme trauman katkaisemia yhteyksiä, eheyttämme koko kulttuuriamme sekä edistämme ihmisten kasvua koko kukoistukseensa.

Tutkimukseni tärkeät käsitteet ovat traumainformoitu työote, sensitiivisyys, resilienssi, ACE eli lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset, turvallisuus, asiakaslähtöisyys, ihmislähtöisyys, sosiaalityö, ja rakenteellinen sosiaalityö.

4.2 Tutkimusaineisto- ja menetelmä

Tutkimukseni kvalitatiivinen aineisto karttuu seitsemästä sosiaalityöntekijän kirjoittamasta kirjoituksesta, jotka käsittelevät traumaa, traumainformoitua työtettä, sekä sosiaalityöntekijöiden kirjoittamista lasta suojaavista ja uhkaavista tekijöistä. Kirjoituskutsuun vastanneet sosiaalityöntekijät työskentelevät sosiaalityön eri kentillä kuten lastensuojelussa, terveysosiaalityössä ja vammaispalvelussa. Tavoitteeni ja toiveeni oli saada kirjoitusvastaukset mahdollisimman laajasti eri aloilla työskenteleviltä ammattilaisilta. Minua kiinnosti nähdä, miten eri kenttien ammattilaiset traumaa ja traumainformoitua työtettä pohtivat. Tavoitteeni oli saada kattava kuva sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä. Vastaukset ovat monipuolisia, sisältörikkaita sekä eri sosiaalityön erikoisaloilta. Tekstiä oli yhteensä 14 sivua ja tekstien pituus vaihteli muutamasta rivistä neljän sivun kirjoituksiin.

Tutkimukseni on laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa käytän menetelmänä teemoittelua. Laadullinen tutkimus on prosessi, joka muotoutuu tutkimuksen edetessä. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen prosessia voi kuvata Alasuutarin (2007, 32) mukaan arvoituksen ratkaisemiseksi. Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta: havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Nämä eri vaiheet kuitenkin nivoutuvat toisiinsa niin, että erottelun voi tehdä ainoastaan analyttisesti. (Alasuutari 2007,39)

Tätä Pro gradu -tutkimustani ohjaa aineistolähtöisyys, joka tarkoittaa aineistonkeruumenetelmää, tutkimukseen osallistuvien tutkittavien kirjoittamia kokemuksia traumainformoidusta työotteesta, sekä lasta suojaavista kodin tai yhteiskunnan tekijöistä tai lapselle uhkaa, traumaattisia kokemuksia, pahoinvointia tai turvattomuutta aiheuttavia riskitekijöitä. Aineistonkeruumenetelmän valintaan vaikutti oma intoni saada tutkimastani aiheesta uutta tietoa (Leinonen 2019).

Pohdin aluksi sitä, miten saan kerättyä tutkimusaineistoni, koska aiheeni, jota tutkin on uusi ja sosiaalityössä vielä melko tuntematon tai ainakin tuore. Pohdin eri tapoja kerätä aineistoa.

Ensimmäinen suunnitelmani oli haastattelu, mutta asiaa pohdittuani koin merkitykselliseksi, että tutkittavat ovat eri sosiaalityön aloilta. Lisäksi tutkittavat ovat eri puolilta Suomea, mikä olisi vaikeuttanut kasvotusten tehtävää haastattelua. Kirjoitusvastauksien hyviin puoliin kuuluu myös se, että tutkittavat saivat rauhassa pohtia vastauksiaan. Pohdinnan jälkeen päädyin kartuttamaan aineistoni lumipallomenetelmällä. Keräsin aineistoni syksyn 2023 aikana ja tutkimukseeni osallistui kaikkiaan seitsemän eri hallintokunnissa työskentelevää sosiaalityöntekijää.

Teoksessa Tutkimushaastattelu (2000, 13) todetaan, että menestyksellisen tutkimuksen piirteitä ovat hyvät ja säännölliset yhteydet sekä tutkimuskenttään että kollegoihin. Kerroin tutkimuksestani avainhenkilölleni, joka kiinnostui tutkimuksestani. Avainhenkilöni suosituksen perusteella sain lisää tutkittavia tutkimukseeni. Avainhenkilöni suosituksen perusteella tutkimukseeni osallistuvat kohdejoukko kasvoi (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 59) lumipallomenetelmän periaatteiden mukaisesti. Pyysin kirjoituskutsuun jo osallistuneita kertomaan tutkimuksestani muille, jotka tunsivat kiinnostusta aiheittani kohtaan. Näin sain kirjoituskutsuuni osallistumaan henkilöitä, jotka ovat sosiaalityön kaikilta kentiltä. Tämä on tutkimukseni ja tutkimuskysymyksiinvastauksien saamiseksi tärkeää. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ja laadullisen tutkimuksen tavoitteena on, että tutkimushaastatteluun valituilla henkilöillä on kattavasti tietoa tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta (Eskola & Suoranta 1998, 18). Lumipallo-otannan etuna voidaan nähdä se, että avainhenkilön kautta tutkimukseen osallistuvat juuri oikeat ihmiset, jotka tuottavat tutkimusongelman kannalta tarpeellista tietoa (Hirsjärvi Hurme & 2000, 59). Tutkijana minulla oli myös alusta asti tunne siitä, että tämä työ on tärkeä, ajankohtainen ja oikea-aikainen. Tämä on yksi merkityksellisen tutkielman piirteistä (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 13.)

Pyysin tutkimukseeni osallistuvia sosiaalityöntekijöitä kirjoittamaan kokemuksiaan siitä, mitkä tekijät yhteiskunnassa tuottavat hyvinvointia suojaavia, voimaannuttavia ja turvallisia rakenteita lapsen elämään. Vastaavasti pyysin tutkittavia kirjoittamaan niistä haitallisista kokemuksista, jotka yhteiskunnassamme koetaan sellaisiksi ja jotka uhkaavat aiheuttaa lapselle traumaattisia kokemuksia, turvattomuutta, pahoinvointia ja erilaisia hyvinvointia uhkaavia ja vaarantavia riskitekijöitä, kuten traumaa. Lopuksi pyysin tutkittavia kirjoittamaan omia ajatuksiaan vielä kodin tai yhteiskunnan voimannuttavista ja lasta suojaavista tekijöistä, jotka tutkittavien mielestä suojaavat lasta traumatisoitumiselta.

4.3 Analyysi

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimuksen tarkoituksena on tutkittavan ilmiön syvälinen kuvaaminen ja ymmärtäminen. Tutkijan tavoitteena on luoda luottamuksellinen ja rehellinen suhde omiin tutkittaviinsa. Luotettavuuden arvioinnissa korostuukin rehellisyys ja luotettavuus (Vilkkä 2005, 158-159). Tutkimuksessa on kyse tutkijan tekemien ratkaisujen oikeellisuudesta ja luotettavuudesta sekä tutkimuksen eri vaiheiden läpinäkyvyydestä. Analyysin tarkoituksena on selittää ja tulkita sitä, miten erilaiset valinnat ja tekijät ovat vaikuttaneet tutkimukseen osallistuvien toimintaan.

Tämän tutkimuksen analyysimenetelmänä on teemoittelu. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jota voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin tapana. Sisällönanalyysiä voidaan tehdä kolmesta eri lähtökohdasta: aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Teemoittelun avulla nostan esiin tutkimuskysymysten kannalta tyypillisiä ja keskeisiä teemoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tämän Pro gradu -tutkimuksen analyysimenetelmän teemoittelun avulla nostan esiin tutkimuskysymysten kannalta tyypillisiä ja keskeisiä teemoja. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tutkimusprosessin alkuvaiheessa pohdin analyysimenetelmän toimivuutta. Päädyin teemoitteluun, joka mielestäni sisällönanalyysin muotona palvelee tätä tutkielmaa hyvin. Toteutin Hammersleyn (2013) ohjetta laadullisen analyysin päättelystä, joka on analoginen eli yhdenmukainen arvoitusten ratkaisemisen kanssa. Teemoittelun tarkoituksena on löytää aineistosta toistuvat, yhdistävät ja yhdenmukaiset teemat, jotka kuvaavat tutkittavien ainutlaatuisia kokemuksia tutkittavasta aiheesta. (Hammersley 2013, 1, 9).

Tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esiin, että teemoittelu analyysitapana on yksinkertainen, eikä sen avulla voi tehdä kovinkaan syvällistä analyysiä (Eskola & Suoranta, 1998, 176). Alhojailan (2012, 40) toteaa, että hyvin tehty teemoittelu sisällönanalyysin muotona pystyy tuottamaan rikasta, yksityiskohtaista ja monipuolista tietoa. Huotari (1999, 60) on omassa väitöstutkimuksessaan käyttänyt analyysissään teemoittelua. Huotari korostaa teemoittelun mahdollisuuksia monipuoliseen analyysiin ja toteaa että yhdestä kysymyksestä virinnyt vastaus voi tuottaa monia eri teemakategorioita.

Saadessani ensimmäiset vastaukset tutkimuspyyntööni, olin valmistautunut niiden teemoitteluun. Saatua kaikki vastaukset, luin ne läpi useaan kertaan, jotta sain muodostettua yleiskäsityksen kirjoitusvastuksista esiin nousevista teemoista ja halusin sisäistää jo hallitsemani tiedon sekä nitoa ne mielessäni yhteen. Luettuani vastauksia (jonkin aikaa) aloin tehdä niihin merkintöjä omien havaintojeni ja huomioideni pohjalta. Koko tämän prosessin ajan itseäni tutkimuskysymyksistä: ne ohjasivat läpi koko tutkimusprosessin analyysiä. Analysoin tutkimukseeni osallistuneiden sosiaalityöntekijöiden esittämiä ajatuksia tavalla, jossa he kuvaavat traumainformoitua työmuotoa. Kuvaan tutkielmassani niitä teemoja, joita haastateltavat omassa jäsenyksessään nostivat esille. Tärkein asia analyysissäni on kuitenkin se, minkälaisia tulkintoja aineistosta tutkijana voi tehdä.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja validius

Tutkimuksen tekemiseen liittyy paljon eettisiä kysymyksiä, joita on hyvä pohtia jo ennen varsinaisen tutkimustyön aloittamista. Ensimmäisen eettisen valinnan tutkija tekee valitessaan tutkimuksensa aiheen. Valitsin tutkimusaiheekseni Traumainformoidun työtteen ja trauman. Tässä vaiheessa pohdin, ketä tutkimukseni tulee hyödyttämään. Tutkijana olin kiinnostunut valitsemastani aiheesta ja pohdin sen hyödyttävän sosiaalityöntekijöitä, mutta laajemmin koen aiheeni hyödyttävän koko sosiaalitoimen henkilöstöä työntekijöistä johtaviin viranhaltijoihin. Oman käsitykseni mukaan tutkimukseni hyöty kohdistuu myös sosiaalitoimen asiakaskuntaan. Tutkimuksellani on yhteiskunnallista hyötyä ja merkittävyyttä. Tutkijana joudun pohtimaan tutkimuksessani sekä eettisiä, mutta myös moraalisia valintoja ja merkittävyyksiä. Tutkimukseni on kvalitatiivinen. Menetelmänä käytän teemoittelu, joka on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin aihepiirejä teemoittain ja aihepiireittäin, paikannetaan ja nimetään ne. (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Tutkielmassani etsin aineistosta haastateltujen sosiaalityöntekijöiden yhteneviä käsityksiä tutkittavasta aiheesta. Teemoittelussa aineisto ohjaa sitä, miten teemat rakentuvat. Tutkielman tulokset ja teemat rakentuvat analyysia tehdessä.

Tutkielmassani noudatan hyviä tieteellisiä toimintatapoja, jotka tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen tulosten arvioinnissa. (TENK 2023).

Kirjoituskutsussa olen kuvaillut tutkimuksen sisältöä ja laatinut haastateltaville kysymykset, joihin pyysin heidän vastaavan. Näin haastatelluilla on käsitys siitä, millaisia tavoitteita ja sisältöjä tutkimukseni tulee sisältämään. Laadullisessa tutkimuksessa on otettava huomioon sen prosessinomaisuus: tutkielma muuttuu ja tutkimuskysymykset tarkentuvat ja muotoutuvat koko kirjoitusprosessin ajan. Kirjoituskutsussa avaan tutkielman tavoitteita ja sisältöjä kattavasti. (Kuula 2006, 106.)

Eettinen tarkasteluni kohdistuu seuraavanlaisiin osa-alueisiin ja tutkimusalueisiin: 1) tutkittavien suostumus, 2) tutkimuksen luottamuksellisuus, 3) yksityisyys 4) anonymiteetti sekä tutkimuksen seuraukset (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 20). Eettisessä tarkastelussa korostuu tutkimukseen osallistuvien tutkittavien vapaaehtoisuus ja suostumus osallistua tutkimukseen.

Käsittelen saamani kirjoituskutsuvastaukset luottamuksellisesti. Tutkijana tulen olemaan ainoa henkilö, joka käy läpi saamiani vastauksia. Käytän niitä ainoastaan tässä pro gradu- työssä ja hävitän vastaukset saatuaani tutkimuksen päätökseen tai kun se on muuten tutkielman teon ja valmistumisen kannalta mahdollista.

Haastateltavilla on milloin tahansa mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen ja kieltää vastuksiensa käyttö (GDPR 679/2016, 17 artikla; Kuula 2006, 107.) Henkilötietojen osalta noudatan EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta 679/2016 eli GDPR:ää. Lisäksi toteutan GDPR 679/2016 5 artiklan mukaisesta ohjeistusta tietojen säilyttämisestä ja hävittämisestä. Kaikki pro graduuni liittyvä materiaali on tallessa vain omalla tietokoneella, joka on lukittu salasanalla.

Kuvailen pro gradu -tutkimuksessani tutkielman eri vaiheita, jotta lukijalle hahmottuu tutkimusprosessi ja sen sisältö sekä tavoitteet. Esittelen menetelmäosiossa tutkimuksen kulun, sen keinot ja eri tutkimusvaiheet. Käyn läpi myös analyysimenetelmän ja perustelen eri valintojani, joita tutkimuksessani tein.

Tutkimuksen validiteetissa on kyse tutkimuksen pätevyydestä, perusteellisesta tekemisestä, tulosten oikeellisuudesta ja, että tutkimuksessa on käsitelty sitä aihetta, jotka tutkija on luvannutkin tutkia sekä kenen ääni tutkimuksessa on nostettu kuuluviin (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 133). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa onkin tärkeää pitää koko tutkimuksen tekoajan mielessä validiteetti. Itse korostan tutkijan rehellisyyttä ja luotettavuutta sekä analyysin tarkkuutta.

Kallinen, Pirskanen ja Rautio tuovat esiin teoksessaan ”Sensitiivinen tutkimuksessa” (2015) laadullisen tutkimuksen tavoitteen nostaa esiin haastateltavien subjektiivisen äänen ja kokemuksen. Tällöin vastauksissa nousee esiin haastateltavien omat tulkinnat aiheesta. Kirjoittajien mukaan on tärkeää pohtia omia, tutkijan intressejään ja tavoitteitaan: pyritäänkö tutkimuksessa ymmärtämään vai selittämään tutkittavaa asiaa? Mitä aiheesta voidaan tietää ja mikä on tämän tiedon luonne? Nämä kysymykset osaltaan ohjaavat tutkielman kulkua.

Koen itse tärkeimmäksi aiheen osalta kuulla sosiaalityöntekijöitä ja heidän käsityksiään traumasta ja traumainformoidusta työotteesta. Haastateltujen sosiaalityöntekijöiden tuottama tieto on Kallisen ym. mukaan (2015, 39) ”oikeaa” tietoa, jonka tarkoituksena on nostaa esiin heidän ymmärryksensä aiheesta. Miten sosiaalityöntekijät ymmärtävät trauman ja traumainformoidun työotteen omassa työssään ja todellisuudessaan?

5 Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä traumasta ja traumainformoidusta työotteesta

Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni tuloksia. Esittelen omissa alaluvuissaan kolme pääteemaa, jotka vastaavat kolmeen tutkimuskysymykseeni. Luvuissa on otteita aineistosta, mitkä selventävät ja syventävät tuloksia. Aineiston sosiaalityöntekijöiden vastaukset erottelen toisistaan numeroimalla ne. Sain vastauksia seitsemältä sosiaalityöntekijältä, joilla kullakin on oma numeronsa ja josta selviää, kenen vastus on kyseessä.

5.1 Traumalta suojaavat kokemukset lapsuudessa

Kirjoituskutsussa pyysin sosiaalityöntekijöiden ajatuksia liittyen lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin kokemusten syntyyn. Kutsussa pyysin sosiaalityöntekijöitä kuvaamaan niitä tekijöitä, jotka joko lapsen kodissa tai yhteiskunnallisella tasolla voimaannuttavat sekä suojaavat lasta traumatisoitumiselta.

Kirjoitusvastauksista oli eroteltavissa kolme teemaa: 1.) perheen merkitys lasta traumatisoitumiselta suojaavana tekijänä, 2.) yhteiskunnan vaikutusmahdollisuudet sekä 3.) sosiaalityön keinot suojata lasta. Kaikki edellä mainitut tekijät saattoi erottaa kirjoituksista, mutta osin ne myös sekoittuivat toisiinsa ja limittyivät muihin teemoihin. Tämä oli huomattavissa niissä vastauksissa, joissa sosiaalityöntekijät kertoivat niistä sosiaalityön keinoista, jotka suojaavat lapsia traumatisoitumiselta. Osa vastauksista käsitteli traumainformoitua työtettä tai ainakin toivetta, että se menetelmänä olisi osa sosiaalityön arkikäytäntöjä.

Perheen, yhteiskunnan ja koulun sekä sosiaalityön vaikutukset lapsen hyvinvointiin ovat osittain päällekkäisiä. Tästä on vaikea päätellä, mihin yhteiskunnan vaikutus hyvinvoinnin teemaan loppuu ja mistä sosiaalityön alkaa. Nämä kolme tekijää toistuivat kirjoituksissa. Koska teemat limittyivät toisiinsa, en ole erottanut näitä alateemoja omiksi alaluvuikseen.

Vastauksissa tuotiin esiin perheen merkitys lapsen voimaannuttavana tekijänä. Perheenä käsitettiin vanhemmat, koti ja siihen kuuluvat ihmiset. Perheen ja vanhempien merkitys turvallisen kiintymyssuhteen tuojana tuotiin esiin merkittävänä asiana. Tämä teema nousi esiin kaikissa sosiaalityöntekijöiden kirjoituksissa.

Lapsen turvallisen kasvuympäristön keskeisin paikka on tasapainoinen koti ja vanhemmat. Kodin merkitys on keskeinen asia lapsen hyvinvoinnille.

Sosiaalityöntekijä 1

Perheen rakenne ja vanhempien parisuhde nostettiin esiin lasta suojaavina ja traumatisoitumista estävinä tekijöinä. Turvallisen parisuhteen nähtiin olevan merkityksellinen asia lapsen hyvinvoinnin taustatekijänä. Turvalliseen parisuhteeseen liitettiin myös vanhempien kyky hyvään ja suojaavaan vuorovaikutukseen.

Traumatisoitumiselta tärkein suojaava tekijä on tukiverkosto. Läheisen ihminen ääni, halaus, lämmin syli, tuudittelu ja vakuutus, että kaikki on hyvin ja turvallisesti ja läheinen ottaa ongelmat hoitaakseen. Ihmisen mieli, keho ja aivot on vakuutettava, että on turvallista. Aikuisen, nuoren ja pienten lasten sisäinen turvallisuus ja turvallisuudentunteella on yhteys avuttomuutta koskeviin muistoihin. (Van der Kolk 2022, 257.)

Vanhempien kyky olla turvallisessa parisuhteessa, jossa kaikilla perheenjäsenillä on hyvä olla. Tavallinen yhdessäolo ja turvallinen vuorovaikutus auttavat eli vanhempien kunnossa oleva parisuhde suojaaa lapsia.

Sosiaalityöntekijä 5

Perherakenteella on suuri merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Väänänen (2013, 92) mainitsee, että lapsen asuminen biologisten vanhempiensa kanssa vähentää lapsen psyykkisen pahoinvoinnin mahdollisuutta merkittävästi: uusperheen lapsista 31% ja yksinhuoltajien lapsista 21% koki Väänänen väitöstutkimuksen tulosten mukaan psyykkisiä häiriöitä kun biologisten kahden huoltajan perheiden lapsista niitä oli 13%.

Vastauksissa kävi ilmi turvallisen kiintymyssuhteen merkitys traumalta suojaavana tekijänä. Sen nähtiin olevan pohja terveelle kasvulle ja psyykkiselle hyvinvoinnille.

Kun lapsi kokee olevansa henkisesti turvassa, häntä ymmärretään, kuullaan ja kannustetaan, hän saa kokea olevansa rakastettu ja arvokas sellaisena kuin on, hänellä on paremmin edellytyksiä selviytyä kohtaamistaan traumoista. Lapsi, joka on traumatisoitunut jo lapsena ilman turvallista kiintymyssuhdetta, tarvitsee korvaavia kokemuksia ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentaminen on pitkä prosessi.

Sosiaalityöntekijä 7

Lapsuuden kiintymyssuhteella on suuri merkitys sille, millaiseksi lapsen tuleva aikuisuuden kiintymysmalli muodostuu. Sillä on vaikutusta myös käyttäytymiseen sekä siihen, luottaako lapsi aikuisena itseensä ja muihin. (Karkkunen 2020, 216.)

Joissain vastauksissa perheen voimavarojen ja kykyä toimia turvallisena kiintymyssuhdemallin luoja liitettiin yhteiskunnallinen vastuu. Sosiaalityöntekijät katsoivat, että yhteiskunta ja sen palvelut luovat reunaehdot vanhempien kyvyille hoivata ja huolehtia lapsesta sekä toimia turvallisina aikuisina.

Turvallinen kiintymyssuhde luo pohjan ihmissuhteille. Tämä tarkoittaa mielestäni pikkulapsiperheiden vanhempien tukemista, kuten neuvolan, päivähoiton, tukipalveluiden ja erilaisten järjestöjen antama tuki.

Sosiaalityöntekijä 5

Perheiden hyvinvointi ja mahdollisuudet rakentaa turvallinen kiintymysmalli lapsen kanssa yhdistettiin yhteiskunnan rakenteisiin. Rakenteellisen sosiaalityön mukaan yksityisestä tuli poliittista. Rakenteet voivat tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Myös poliittisella päätöksenteolla on vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Sinkkonen (2004) toteaa, että liian suuri ja meluisa päiväkotiryhmä kuormittaa lasta. Lapsen ei pitäisi joutua ”puolustamaan reviiriään”, vaan luottaa siihen, että lapsi saisi riittävästi turvallisen aikuisen tukea myös varhaiskasvatuksessa.

Yhteiskunnallisena tekijänä voidaan nähdä myös sosiaalityöntekijöiden näkemys asumisen ja asuinalueen vaikutuksesta lapsen hyvinvointiin. Sen nähdään olevan osa sitä kudelmaa, mistä lapsen psyykinen ja fyysinen hyvinvointi koostuu.

Mistä perusturvallisuus sitten koostuu? Lapsen elämään vaikuttavat perheen sisäiset ihmissuhteet, vanhempien sosioekonominen asema, kodin sijainti (asuinalueen turvallisuus/turvattomuus), etninen tausta ja yhteiskunnallinen tilanne.

Sosiaalityöntekijä 2

Perheet, joiden taloudellinen resurssi on hyvä, hakeutuvat asumaan hyvämaineisille alueille, kun taas huonopituloiset joutuvat useammin asumaan alueille, jonne kasaantuu huono-osaisuutta; rauhattomuutta, asukkaiden suurta vaihtuvuutta, köyhyyttä ja rikollisuutta. Asuin ympäristön merkitys asukkaalle hyvinvoinnille on kiistatonta. (Vaattovaara & al. 2009;

Mellander & al. 2011.) Lisäksi Honkasen ja Poikolaisen (2014) mukaan asuinalueen turvallisuuden, rauhallisuuden ja maineen merkitys hyvinvoinnille on tärkeää.

Asumusjärjestelyt ovat turvallisia. Koti, jossa on hyvä olla. Kohtuullisen pysyvä asuinpaikka, ei mielellään paikkakuntien muutoksia.

Sosiaalityöntekijä 5

5.1.1 Yhteiskunnan palvelut traumalta suojaavana tekijänä

Kirjoitusvastuksista ilmeni useita tekijöitä, joiden nähdään suojaavan lasta traumalta, jotka liittyvät yhteiskuntaan ja sen palveluihin sekä toimintoihin. Eräässä vastauksessa korostettiin eroja perheiden välillä liittyen talouteen, sosiaalisiin sekä koulutuksellisiin eroihin.

Taloudellinen turva, terveys ja työ antavat suojaa.

Sosiaalityöntekijä 5

Yllä olevassa vastauksessa tutkittava totesi usean tekijän vaikutusta lapsen traumalta suojaavina tekijöinä. Vastaus voidaan nähdä yhteiskunnallisena kysymyksenä, joissa valtiovalta voi poliittisin keinoin olla tekemässä perheystävällisiä päätöksiä.

Hyvinvointivaltion nähdään olevan osa lapsen psyykkistä hyvinvointia tukevaa verkkoa. Yhdessä kirjoituksessa sosiaalityöntekijä nosti esiin useita lapsiperheitä tukevia rakenteita.

Taloudelliset tuet, äitiys- ja isyysvapaat, lastenneuvolat, perhe- ja kasvatusneuvolat, varhaiskasvatuspalvelut, koulujen oppilashuollon palvelut, kuntoutuspalvelut ja sosiaalihuollon palvelut kuten perhepalvelut, vammaispalvelut sekä lastensuojelun palvelut. Parhaimmillaan lapsella on siis mahdollisuus selvitä tasapainoiseen aikuisuuteen vaikeista lapsuuden tapahtumista huolimatta.

Sosiaalityöntekijä 2

Vastauksista ilmeni useita rinnakkaisia tekijöitä, joiden tutkittavat näkivät suojaavan lasta ja voimaannuttavan tätä. Merkittävänä lapsen turvatekijänä nähtiin perhe ja sen voimavarat, pystyvyys ja pääoman muodot. Osin limittyneenä perheen tärkeyteen turvallisuuden kokemusten antajana vastauksissa pohdittiin yhteiskuntaa ja sen tukimuotoja. Tutkijana ymmärrän, että yhteiskunta ja sen palvelut vaikuttavat suuresti niihin edellytyksiin, joilla vanhemmat voivat kasvatustyötään tehdä.

Vastauksissa pohdittiin tekijöitä, joiden nähtiin olevan sekä vanhempien että yhteiskunnan kontrollissa ja jotka mahdollisesti vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja suojautumiseen traumaailta. Osin yhteiskunnallisena tekijänä nähtiin esimerkiksi sosiaalisen median vaikutusten arviointi ja rajaaminen niin, että sen haitat lapsille olisivat mahdollisimman pienet.

Sosiaalisen median riskien ja hyötyjen tunnistaminen ja medialukutaitojen vahvistaminen yhteiskunnan ja vanhempien toimesta.

Sosiaalityöntekijä 3

Liiallinen median käyttö on haitallista lapsille, etenkin silloin, jos käyttöä ei rajata tai valvota, eikä mediasisällöistä keskustella lapsen kanssa. Tutkimusten perusteella siltä, että runsas median käyttö lapsuudessa saattaa ennustaa matalampaa koulutustasoa aikuisena. Tähän vaikuttanee kuitenkin muutkin tekijät, kuten Paavonen ja muut artikkelissaan Media ja lasten hyvinvointi (2011) tuovat esiin. Runsa valvomaton median käyttö vähentää lasten sosiaalisuutta. Mahdollisuus törmätä median parissa ikätasolleen sopimattomaan materiaaliin on uhka.

Yhteiskunnan ja sen rakenteiden nähtiin olevan tärkeä tuki perheiden kasvatuskumppanuudessa. Vaikka kodin merkitystä lasten traumatisoitumisen välttämiseksi korostettiin, nähtiin monet instituutiot merkittävinä rinnalla kulkijoina.

Onkin tärkeää, että kodin ulkopuolella tunnistettaisi, jos lapsi on traumatisoitunut. Kodin ulkopuolella suojaavia tekijöitä on päiväkodit, koulu, harrastukset sekä perheen omat verkostot.

Sosiaalityöntekijä 4

Yhteiskunnan tuki nähtiin tärkeänä myös koululaitoksen osalta. Koulu ja sen henkilökunta nostettiin esiin tekijänä, joka suojaa lapsia ja on mahdollinen voimaannuttava tekijä. Traumatietoinen koulu on eräs traumainformoidun työotteen tavoitteista.

Mielestäni tasa-arvoisuus koulutuksen järjestelyissä tukee perheitä. Tämä on iso yhteiskunnallinen tuki. Hyvä opettaja voi tukea lasta opintien etenemisessä.

Sosiaalityöntekijä 5

Suomessa koulujen toimintaa ohjataan lainsäädännöllisin keinoin, kuten perusopetuslain ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain pohjalta. Koulun tehtävää ei voi vähätellä osana lapselle rakentuvaa hyvinvointia. Vastuksissa nousi esille koulun rooli vahtina ja suojaavana tahona: jos lapsi ei voi hyvin tai hänen elämässään tai perheessään on jotain ongelmia, koulussa huomataan se ja ohjataan avun pariin. Tätäkin ohjaa laki. Lastensuojelulaki 25 § velvoittaa

opetustoimen henkilöstöön kuuluvaa tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos lain esittämät tunnusmerkit siihen täyttyvät.

5.1.2 Sosiaalityö traumalta suojaavana tekijänä

Kirjoituksista nousi esiin myös sosiaalityöntekijöiden käsitys oman alansa roolista osana lasta tukevaa verkkoa. Sosiaalityön rooli ja osaamistarpeet näyttäytyivät merkittävänä tekijöinä kaikissa kirjoitusvastauksissa. Toisaalta vastauksista voi huomata useita epäkohtia ja kehittämisenäkökulmia liittyen sosiaalityöhön. Niitä esittelen luvussa 5.2. ”Haitalliset kokemukset”.

Ammattilaisilla, jotka työskentelevät lasten kanssa pitäisi olla riittävät koulutusmahdollisuudet tunnistaa traumat.

Sosiaalityöntekijä 4

Tässä kirjoitusvastauksessa sosiaalityön osaaminen nähtiin osin ehdollisena liittyen tarpeellisiin koulutusmahdollisuuksiin, jotta vaadittava osaaminen trauman tunnistamiseen liittyen täytyisi. Tämän kaltaiset ehdolliset vastukset olivat tyypillisiä: monissa kirjoituksissa nähtiin sosiaalityön merkittävyys lasta suojaavana tahona, mutta tuotiin esiin, että sosiaalityön tämän hetkisillä reunaehdoilla toimia yhteiskunnassa sen tehtävä ei tule täytetyksi tarpeeksi hyvin.

Seuraavassa vastauksessa mainittiin sosiaalityön mahdollisuus toimia tärkeässä roolissa lapsen elämää suojaavana tekijänä, mutta samalla peräänkuulutettiin lisäkoulutusta ja traumaosaamista.

Korostan traumatietoisen sosiaalityön ymmärrystä. Traumatietoinen sosiaalityöntekijä korostaa omassa työssään turvallisuuden, luottamuksen, yhteistyön, valinnan ja vaikutusmahdollisuuksien mahdollisuutta. Traumatietoinen sosiaalityöntekijä tarjoaa asiakkailleen palveluja tavalla, jotka välttävät toistamasta epäterveellistä ihmissuhdedynamiikkaa auttavassa suhteessaan.

Sosiaalityöntekijä 6

Sosiaalityö nähtiin tehtäviensä tasalla olevana ja merkityksensä täyttäneenä, kun sosiaalityöntekijöillä on tarpeeksi traumaosaamista kohdata ja työskennellä traumatisoituneen henkilön kanssa. Sosiaalityön roolista lasta traumatisoitumiselta suojaavana tekijänä kirjoitan lisää luvussa 5.3. ”Traumainformoitu työote”.

Sosiaalityöntekijän tulisi pohtia omaa lähestymistapaansa, miten kohdata asiakas. Asiakkaat ovat oman tilanteensa asiantuntijoita. Sosiaalityöntekijän tulee olla vilpittömän kiinnostunut asiakkaastaan ja tukea asiakasta, eikä ajaa asiakasta nurkkaan.

Sosiaalityöntekijän tulee pyrkiä ymmärtämään asiakkaan tilannetta ja tukea asiakkaansa voimavaroja ja kohdata asiakkaansa empaattisesti ymmärtäen, eikä ylhäältä alas katsoen.

Sosiaalityöntekijä 6

Yllä oleva lainaus kuvaa tutkittavan näkemystä siitä, millaiseksi asiakkaan ja työntekijän suhteen tulisi rakentua. Kuvatun kaltainen työorientaatio on traumainformoidun työotteen keskiössä, jossa pyritään voimaannuttamaan asiakasta ja kuulemaan tätä. Voimaannuttaminen tai valtauttaminen nähdään myös osaksi osallistavaa sosiaalityötä, joka Juhilan (2015, 120) mukaan on vallan siirtämistä. Myös traumainformoidun työotteen mukainen kohtaaminen koostuu valtauttamisen elementeistä (Sarvela 2020, 46).

5.2 Haitalliset kokemukset uhkana traumatisoitumiselle

Kirjoituskutsussa pyysin tutkittavia kirjoittamaan niistä tekijöistä ja olosuhteista, jotka uhkaavat lapsen hyvinvointia ja traumatisoitumista. Vastauksista nousi esiin perhe ja sen vaikutus lapsen hyvinvointiin. Lisäksi toimeentulon ongelmat ja köyhyys nähtiin yhtenä lapsen hyvinvoinnin uhkatekijänä mahdolliselle traumatisoitumiselle. Mielenterveysongelmat olivat yleinen pohdinnan aihe kirjoitusvastauksissa liittyen kysymykseen lapsen traumatisoitumisesta. Myös internet ja sosiaalinen media nähtiin yhtenä mahdollisena haittatekijänä. Lisäksi vastauksissa ilmaistiin itse sosiaalityön profession keinottomuutta pystyä olemaan suojaava tai jopa estävä tekijä lapsen elämässä. Työkulttuurin nähtiin osin olevan osa ongelmaa, jossa asiakkaan kohtaaminen ei ole tätä voimaannuttava, vaan päinvastoin jopa heikentää asiakkaan hyvinvointia ja valtaistumista. Vastauksissa pohdittiin laajemmin traumatisoitumista ja sen mahdollista sekoittumisesta muihin psyykkisiin tai neurologisiin ongelmiin.

5.2.1 Perheen vaikutus lapsen traumatisoitumiseen

Edellisessä alaluvussa sosiaalityöntekijät nostivat vanhempien merkityksen lasta suojaavana tekijänä merkittäväksi, niin myös toisin päin. Perheen ja vanhempien kyvyt ja ominaisuudet

suojata lasta traumatisoitumiselta nähtiin tärkeänä ja heidän roolinsa lapsen pahoinvoinnin lisäämisen tekijöinä suurena.

Liian väsyneet ja kyvyiltään heikot aikuiset kotona, jotka vastaavat lapsen tarpeisiin kielteisellä tavalla tai ei ollenkaan. Tässä on merkittävää ymmärtää se, että monet lasta haittaavat tekijät siirtyvät jo edellisiltä sukupolvilta.

Sosiaalityöntekijä 3

Vanhemmuuden ongelmat nähtiin uhkana lapsen hyvinvoinnille. Sosiaalityöntekijät toivat esiin useissa vastauksissa trauman ja pahoinvoinnin ylisukupolvisuutta. Ylisukupolvinen pahoinvointi voi rakentua useammasta tekijästä. Ylisukupolvinen huono-osaisuudesta liittyy talouteen, elämänlaatuun ja toimintakykyyn (Saari, Eskelinen, Björklund, 2020). Ylisukupolvinen pahoinvointi voi myös näyttäytyä sosiaalityön asiakkailla taakkasiirtymänä. Taakkasiirtymä eli transfer tarkoittaa tilannetta, jossa aikuisen kokema trauma siirtyy eteenpäin lapselle etenkin niissä tilanteissa, joissa vanhempi ei käsittele omaa traumaansa. (Siltala, 32, 2016.)

Kotioiloissa pahimmat lapsen traumatisoitumiseen johtuvat asiat yleensä liittyvät vanhempiin tai sisaruksiin. Vanhempien väkivaltainen käytös, niin toisiaan kohtaan kuin lastakin kohtaan on hyvin traumatisoivaa.

Orasen ja Keräsen (2012, 82) mukaan voi olla lapselle jopa raskaampaa todistaa läheisen pahoinpitelyä ja tähän kohdistuvaa väkivaltaa kuin kokea sitä itse. Molemmat ovat hyvin traumatisoivia lapselle, ja tällaisilla kokemuksilla on kauaskantoisia seurauksia aikuisuuteen. Väkipalta ja sen todistaminen on Fellinginin (1998) ACE-tekijöiden eli lapsuuden aikaisten haitallisten kokemusten tekijä. Kuten Sarvela ja Pelkonen (2020, 97) artikkelissaan toteavat:

”Lapsuuden haitalliset kokemukset ovat tällä hetkellä Suomen suurin terveyden, kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja oppimisen uhka, johon ei ole suunnattu tarpeeksi huomiota.”

Vanhempien raskaat elämäntilanteet vaikuttavat välillisesti lapseen heikentäen kiintymyssuhdetta. Kaikki alla olevassa lainauksessa olevat elämäntapahtumat ovat lapsuuden haitallisia kokemuksia, joita kutsutaan lyhenteellä ACE. Fellini ja kumppanit (1998) on luonut lapsuuden haitallisten kokemusten kymmenen luokkaa, joihin kuuluvat erilaiset väkivallan kokemukset ja muut hyvinvointia uhkaavat tekijät, kuten vanhempien avioero ja riippuvuudet. (Pelkonen & Sarvela 2020, 100.)

Perheissä erilaiset elämäntilanteet voi syöstä lapsen raiteilta, kuten avioerot, vanhempien sairastuminen (somaattisesti, psyykkisesti, riippuvuudet), taloudellisen tilanteen romahtaminen tai jatkuvassa toimeentuloahdingossa eläminen.

Sosiaalityöntekijä 4

Toimeentulo vaikuttaa perheen hyvinvointiin merkittäväällä tavalla. Toikon, Seppälän ja McLaughlinin (2023) mukaan taloudellinen stressi kuormittaa ja lisää lastensuojelun tarvetta. Riittävä taloudellinen tuki esimerkiksi täydentävän toimeentulotuen muodossa parantaa perheiden hyvinvointia ja ennaltaehkäisee haastavien tilanteiden pahenemista. Riittävä perheiden toimeentulon tukeminen vähentää lastensuojelun tarvetta. Täydentävän toimeentulotuen on havaittu korreloivan köyhyyden ja lastensuojeluilmoitusten välillä niitä vähentävästi. (Toikko ym. 2023.)

Perheoikeudellisissa työtehtävissä näkyy yksi suuri perheitä rikkova tekijä: köyhyys tai vaikka rahaa olisikin, niin talousasioiden hoitamisen eräänlainen osaamattomuus (ei ole hankittu ammattia, otetaan liian paljon kulutusluottoja tms) tai yhteiskunnallisten tilanteiden äkillinen muuttuminen, kuten 1990-luvun finanssikriisi tai vastaavat.

Sosiaalityöntekijä 5

Rahankäytön ongelmien nähtiin johtuvan rakenteellisista seikoista, kuten köyhyydestä. Lapsiperheitä tuetaan Suomessa tulonsiirroin, mutta lapsiperheköyhyyttä ilmenee silti. Tilastokeskuksen (2021) mukaan 128 000 lasta eli pienituloisessa perheessä. Osassa vastauksista nostettiin esiin, että rahankäytössä on osalla vanhemmista ongelmia taloudenhallinnassa. Taloudellinen toimintakykyisyys kiinnittyy mahdollisuuksiin olla osallinen yhteiskunnassa. Taloussosiaalityö voi auttaa perheitä ohjaten ja neuvoen ja tehden rakenteellista työtä. Sen keinoin pyritään vaikuttamaan niihin rakenteisiin, jotka ylläpitävät talousvaikeuksia. (Viitasalo 2019, 9-11.)

Joissain vastauksissa mainittiin yhteiskunnalliset ongelmat, joiden nähtiin olevan riski lapsen traumatisoitumiselle. Työttömyyden ja sen aiheuttamien rahaongelmien mahdollisuus nähtiin uhkana sekä toimintakyvyn heikkeneminen työttömyyden johdosta. Yhtenä yhteiskunnallisena uhkana mainittiin terveydenhuollon kuormittuneet palvelut.

Työttömyys ja kasvavat mielenterveyden ongelmat vaikuttavat perheiden hyvinvointiin ja lasten kasvuolosuhteisiin, vanhempien alentuneen toimintakyvyn kautta. Myös rakastavien vanhempien lapsi voi olla ”kaltoinkohdeltu” vanhemman psyykkisen tilan epävakauden tai sairauden johdosta alenemisen myötä.

Yhteiskunnan kuormittuneet terveydenhuollon palvelut eivät tällä hetkellä tarjoa vanhemmille eikä lapsille valitettavasti riittävää tukea ja apua, niin akuutisti tai tiiviisti, kuin olisi tarve.

Sosiaalityöntekijä 7

Yllä olevassa vastuksessa todettiin, että perheet eivät saa sellaista terveyden- ja sairaudenhoitoa mitä he tarvitsisivat, ainakaan tarpeeksi nopeasti ja tiiviisti. Riittämättömäksi koettu terveydenhoito ja erityisesti mielenterveyspalvelut nähtiin kirjoitusvastuksissa uhkana lapsen hyvinvoinnille. Lastensuojelun keskusliitto on vuonna 2019 julkaissut kannanoton ”Lastensuojelu ei korvaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita”. Mielenterveyspalveluiden riittämättömyys tai muut ongelmat sen saannissa ja kestossa näkyvät vahvasti juuri lastensuojelun työkentällä. Sosiaalityöntekijät näkevät läheltä terveyspalveluiden kuormituksen aiheuttamat ongelmat.

Kirjoitusvastauksessa nousi esiin lapsen hyvinvointia haittavana tekijänä ja mahdollisen trauman uhkana sosiaalinen media. Median käytön nähtiin liiallisissa määrin vaikuttavan lapsen hyvinvointiin eri mekanismeilla, joissa sen käytön nähtiin olevan pois muun kaltaisesta kontaktista ja vuorovaikutuksesta. Myös myös internet ja sen mahdolliset uhat mainittiin tutkittavien vastauksissa.

Tekoälyn ja virtuaalimaailman käytön lisääntyminen, jolloin suorat ihmiskontaktit ja niiden tuoma välitön aito vastaus toimintaan jää liian vähäiseksi.

Sosiaalityöntekijä 3

Ylläolevan vastauksen kirjoittanut tutkittava näki tekoälyn yleistymisessä haittoja. Tämänkaltaisia puheenvuoroja on näkynyt myös lastensuojelujärjestöiltä, kuten Mannerheimin lastensuojeluliitto (2023), joka peräänkuuluttaa valvontaa liittyen tekoälyyn. Liitto näkee tekoälyn uhkaavan hälventää todellisuuden rajoja, ja lisäksi edesauttavan verkossa tapahtuvaa kiusaamista. On syytä pohtia, miten yhä vain yleisemmäksi käyvä tekoäly vaikuttaa mediankäyttötapoihimme. Algoritmien avulla näkemämme sisältö on yhä koukuttavampaa ja kohdistetumpaa.

Yhteiskunnallisina uhkatekijöinä pidän alati kasvavaa somen haittavaikutuksia ja monia kanavia, jotka uhkaavat syrjäytymistä.

Sosiaalityöntekijä 4

Sosiaalisella medially ja sen runsaan käytön on todettu korreloivan ahdistuksen kanssa. Ahdistus, masennus ja muut mielialahäiriöt kulkevat käsi kädessä sosiaalisen median

liikakäytön kanssa. Älypuhelimeen voi kehittyä riippuvuus, jolla on haittavaikutuksia lapsen ja nuoren hyvinvointiin. (Honkanen 2017, 2225.) Monen varsinaista asiakastyötä tekevän oma kokemus on, että nuoret ja jopa lapset käyttävät hälyttävän paljon älypuhelinia ja sen kautta erilaisia sosiaalisen median kanavia. Kirjoitusvastuksissa esiintyi huolta siitä, millaisena näiden lasten ja nuorten tulevaisuus älylaitteiden ja somen käyttäjinä näyttäytyy. Toisaalta yhdessä vastauksessa esitettiin huoli aikuisten median käytöstä ja osaamisesta toimia internetissä. Siihen liittyy monia uhkia aina riippuvuudesta mahdollisiin huijauksiin.

Tietoyhteiskunnassa on omat vaaransa internetissä – aikuisille ja lapsille.

Sosiaalityöntekijä 5

Tutkittavilta saamissani kirjoituksissa nostettiin yhtenä lapsen traumatisoitumista lisäävänä asiana esiin kiusaaminen. Kiusaaminen ja sen vaikutus lapsen hyvinvointiin saattaa näkyä monina erilaisina seurauksina.

Lisäksi edelleen yhä lisääntyvä koulukiusaaminen, lapsen ulkopuolelle sulkeminen kaveriporukoista, harrastuksista ym. vaikuttaa jatkuvasti lisääntyvinä koulupoissaoloina ja lapsi sulkeutuu omaan kuplaansa, yksin.

Sosiaalityöntekijä 4

Kiusaaminen sekä koulussa että harrastuksissa tai kotipihalla nousi esiin tutkittavien vastauksista. Kiusaamisella on kauaskantoisia seurauksia, kuten masennus, ahdistus sekä itsemurhien yleisyys kasvavat merkittävästi vielä aikuisena, jos on joutunut lapsuudessa kiusatuksi (Takizawa, Maughan & Arsenault 2013).

5.2.2 Sosiaalityön haasteet traumatisoitumiselta suojaautumisessa

Vastuksista ilmeni monenlaisia näkökulmia lapsen hyvinvointia haittaaviin tekijöihin, jotka liittyvät sosiaalityöhön ja sen haasteisiin toimia nyky-yhteiskunnassa. Suomalaisen yhteiskunnan tavoite toimia hyvinvointivaltiona tunnistettiin, mutta samalla peräänkuulutettiin parempia reunaehtoja toteuttaa lapsen ja perheiden hyvinvointia tukevia palveluita. Vastauksissa ilmeni useita lasten hyvinvointiin liittyviä uhkatekijöihin.

Suomessa on aina yritetty taata kaikille kansalaisille maksukyvästä riippumatta tarvittavat palvelut. Saatavissa olevista palveluista huolimatta, kuitenkin omassa työyhteisössäni lastensuojelulain 38§n mukaiset kiireelliset sijoitukset ja myöskin lastensuojelulain 40§ mukaiset huostaanotot ovat lisääntyneet. Lisääntyneet pakkotoimenpiteet ovat nousseet ja lasten ja perheiden pahoinvointi jatkaa nousuaan.

Sosiaalityöntekijä 6

Kirjoitusvastuksessa oli havaittavissa ristiriita palvelulupauksen ja todellisuuden välillä. Tutkittava toi esiin pettymystään todellisuuteen ja siihen, että hyvinvointivaltion lupauksesta toimiviin peruspalveluihin huolimatta yhteiskunnassa näkyy lisääntynyt pahoinvointi, mikä johtaa lisääntyneisiin sijoituksiin ja huostaanottoihin.

Huostaanotot ovat lisääntyneet 2000-luvulla, vaikkakin vuodesta 2021 määrät ovat laskemaan päin. Kodin ulkopuolelle oli vuonna 2021 sijoitettu yli 17 000 alaikäistä lasta ja nuorta. (THL 2021.)

Ammattilaiset näkevät sosiaalityön rakenteelliset ongelmat osasyinä lasten ja perheiden pahoinvointiin. Tutkittavat esittivät vastauksissaan huolta oman alansa työvoiman riittävydestä ja kroonisen työntekijäpulan vaikutuksista sekä omaan jaksamiseen että perheiden auttamismahdollisuuksiin.

Aluksi jäin pohtimaan sosiaalityöntekijöiden saatavuutta. Tälläkin hetkellä sosiaalityön kentällä kärsitään huomattavasta ja pitkäaikaisesta resurssipulasta. Näin myös omalla työpaikallani, jossa on useita virkoja täyttämättä ja vajetta korvataan yksityiseltä palveluntuottajalta hankittavilta sosiaalityöntekijöillä.

Sosiaalityöntekijä 6

Sosiaalityöntekijäpula on ollut todellisuutta alalla jo useita vuosia. Erityisesti resurssivaje näkyy lastensuojelussa, jossa lastensuojelulaki rajaa työmäärää niin, että yhdellä sosiaalityöntekijällä saa olla asiakkaita 35, vuoden 2024 alusta 30. (STM 2021.) Asiakasmäärän rajauksella on hyvä tarkoitusperä, antaa sosiaalityöntekijälle kohtuullinen työmäärä ja näin taata asiakkaille laadukas sosiaalityö. Kuitenkin sosiaalityöntekijöiden puutteesta johtuen erityisesti lastensuojelussa sosiaalityöntekijävajetta on korjattu ostopalveluyrityksiltä hankituilla sosiaalityöntekijöillä. Sosiaalityöntekijöiden lyhyet työsuhteensa eivät mahdollista pitkäkestoista, laadukasta asiakas- tai kehittämistyötä.

Haittana on [ostopalveluyrityksien sosiaalityöntekijöiden käyttämisellä], että toimipisteiden sosiaalityöntekijävajeen vuoksi sosiaalityön palvelujen kehittäminen ja suunnitteleminen jää puutteelliseksi. Jos asiakasmäärä on liian suuri, sosiaalityöntekijä ei pysty panostamaan omaan työhönsä lain edellyttämällä tavalla saatikka että työhön panostus keskittyisi ennaltaehkäiseviin tekijöihin.

Sosiaalityöntekijä 6

Vastauksista ilmeni, että sosiaalityöntekijät kokevat rakenteellisen sosiaalityön harjoittamisen mahdottomaksi suuren työmäärän takia. Tutkittavat kokivat, että kehittämistyötä ei voi tehdä

tarpeeksi. Ongelmana nähtiin lyhytaikaiset työsuhteet ja suuri vaihtuvuus. Tarve kehittämiselle ja rakenteelliselle sosiaalityölle nousi esiin useasta vastauksesta.

Osassa vastauksista ilmeni puutteita ja parannusehdotuksia liittyen sosiaalityön käytäntöihin ja menetelmiin. Tarvetta uudentilaisille työtavoille vaikuttaa olevan.

Ottaisin vielä esille pulman, joka omassa työyhteisössäni tulee päivittäin esille. Teemme töitä systeemillä työotteella ja piirrämme asiakasperheen sukupuuta. Sukupuun piirtäminen on tärkeää, mutta hyvin pian toiminnassamme tulee seille, että jätämme tutkimatta täysin sen, mitä asiakkaidemme välisissä ihmissuhteissa tapahtuu ja on tapahtunut. Toisin sanoen emme pysähdy pohtimaan lastensuojelun piirissä olevien lasten oireilun moninaisuutta. Systeemisen työotteen lisäksi suhdekeskeisen käyttöteorian pitäisi olla keskeinen teoriamme.

Sosiaalityöntekijä 6

Tutkittava tuo traumainformoidun työotteen lisäksi esiin systeemisen työotteen yhtenä lastensuojelun työtapana, joka sai alkunsa Iso-Britanniassa mallissa, joka oli nimeltään Reclaiming Social Work -malli (RSW-malli). Systeemisyyden tavoite on luoda luottamuksellinen suhde lapseen ja tämän vanhempiin sekä lähiverkostoon ja luoda turvallinen toimintaympäristö ja aikaansaada oikeita palveluita oikea-aikaisesti. (THL 2019, 12.) Tutkittavan vastauksesta ilmeni, että vaikka systeeminen malli lastensuojelussa on tärkeä ja toimiva menetelmä, se ei yksin riitä. Rinnalle tarvitaan lisämenetelmiä, jotta asiakkaiden ongelmat tulisivat oikealla tavalla näkyviksi ja ne voisi ottaa keskusteluun tiimien sisällä. Tutkittavan mukaan suhdeperustaisuus kuuluu oleellisesti systeemisen työotteen työorientaatioon; ihmissuhteet, dialogisuus sekä muut systeemisyyteen sisäänrakennetut toiminnan muodot ovat osa suhdeperustaisuutta.

Traumainformoitu työote ja systeeminen lähestymistapa ovat yhteensopivia ja ammentavat samankaltaisista jäsenystavoista kuten selviytymisestä, voimavaroista ja resilienssistä. Tärkeä ja yhdistävä elementti on käsite ihmistenvälisyys, jota Petrelius ja Yliruka (2023, 194-195) kutsuvat elementiksi, jonka avulla voidaan käsitellä menneitä, nykyisiä ja tulevia tapahtumia.

Vastauksessaan tutkittava esitti oman näkemyksensä siitä, miksi traumatisoituneiden lasten tunnistaminen on haastavaa, kun lapsen oirehdinnalle on myös muunkaltaisia syitä.

Itsestäni tuntuu, että lapsien traumoja tulkitaan tai tutkitaan jopa väärin. Välillä tuntuu ja on tullut vastaan, että nepsyt ja traumatisoituneet lapset menevät sekaisin, koska lapsien oirehdinta usein on samankaltaista.

Sosiaalityöntekijä 4

Tutkijana ja sosiaalityöntekijänä, että monet oireet sekoittuvat toisiinsa eikä työkaluja ja menetelmiä aina ole sosiaalityön kentällä mahdollisuutta käyttää. Trauma ilmenee monin tavoin, sen oireena on turvattomuus, ylivireys, tunnetaitojen puute sekä vuorovaikutusongelmat. Samankaltaisia haasteita on usein myös neuropsykiatrisesti eri tavoin oireilevilla lapsilla. (Bloom & Fallager 2013, artikkelissa Kati Sarvela 2020, 15; Käypähoito, 2019.)

Kirjoitusvastauksissa pohdittiin asiakastyötä ja asiakkaiden kohtaamista. Sosiaalityön merkitys nähtiin tavassa nähdä asiakas kokonaisena ja ymmärtäen. Vastinparina tälle tavalle kohtaamiseen nostettiin vastauksissa asiakkaan tunteiden ja ajatusten ohittaminen.

Sosiaalityöntekijän tulisi pohtia omaa lähestymistapaansa, miten kohdata asiakas. Asiakkaat ovat oman tilanteensa asiantuntijoita. Sosiaalityöntekijän tulee olla vilpittömän kiinnostunut asiakkaastaan ja tukea asiakasta, eikä ajaa asiakasta nurkkaan.

Sosiaalityöntekijän tulee pyrkiä ymmärtämään asiakkaan tilannetta ja tukea asiakkaansa voimavaroja ja kohdata asiakkaansa empaattisesti ymmärtäen, eikä ylhäältä alas katsoen.

Sosiaalityöntekijä 6

Vastauksissa käsiteltiin asiakastyön ja asiakkaiden kohtaamisen mahdolliset haittavaikutukset asiakkaiden hyvinvoinnille. Osassa vastuksia näkyi käsitys siitä, että aina asiakastyössä kohtaamiset eivät ole voimaannuttavia ja tukea antavia.

5.3 Traumainformoitu työote

Kirjoitusvastauksissa tutkittavat kertoivat käsityksiään traumainformoidusta työotteesta. Vastauksissa piirtyi traumojen tunnistamisen tärkeys ja tarve menetelmille, joiden avulla traumatietoisuus tulee tutummaksi. Traumainformoitu työote näyttäytyi vastausten perusteella vieraaksi menetelmäksi vaikka suurin osa sosiaalityöntekijöistä oli siitä kuullutkin. Vastauksista oli eroteltavissa kolme pääteemaa, 1.) traumainformoidun työotteen vieraus, 2.) traumaymmärrys ihmisten käyttäytymisen syiden taustalla sekä 3.) trauman ymmärtäminen osana asiakkaan elämäntarinaa ja sen vuorovaikutuksen mukauttaminen.

Traumainformoitu työote vaikuttaa työyhteisössä työhyvinvoinnin lisäämisen. Kaikkien osallisuus niin asiakastyössä kuin työyhteisössä vaikuttaa yksilön ja yhteisön hyvinvointiin.

Sosiaalityöntekijä 1

Teoksessa ”Yhteinen kieli” (2019) Linner Matikka toteaa, että jos työntekijä ei koe itse olevansa turvassa, hänen on myös mahdoton itse levittää turvallisuuden kokemusta asiakkaille. Omat traumaattiset kokemukset vaikuttavat myös ammattilasten toiminnan motiiveihin.

Organisaation vaikutus työhyvinvointiin ja turvan kokemiseen on merkittävä tekijä traumainformoidussa työotteessa. Traumainformoidun työotteen pohjana on työyhteisö, joka on traumainformoitu organisaatio. Traumainformoiduksi organisaatioksi kasvuun vaaditaan Sarvelan (2020, 27) mukaan neljä vaihetta, jotka ovat: 1.) trauman perustiedon hankinta, 2.) traumasensitiivinen vaihe, 3.) traumaan reagoivan järjestelmän käyttäminen sekä viimeisenä 4.)

organisaationa turvallinen traumainformoitu järjestelmä. Tämän kaltainen työyhteisö on sekä työntekijän että asiakkaan etu, jos se pystyy toimimaan voimavaralähtöisesti ja hyvinvointia tukevasti.

Traumainformoidun työotteen hyötyjen nähtiin vastuksissa liittyvän ihmisten käyttäytymisen ymmärtämiseen. Traumat ja niiden merkitys yksilön toiminnassa ymmärrettiin ja koettiin merkittävänä tekijänä omassa ammatissa kehittämisessä.

Sosiaalityöntekijöillä on harvemmin aikaa pohtia yhdessä, mitä asioita tai ilmiöitä asiakkaiden paleluntarpeisiin taustalla vaikuttaa. On hyvä myös tiedostaa ihmisten käyttäytymisen syitä, jotta voi kohdata ammatillisesti ehkä tyytymättömiäkin asiakkaita.

Sosiaalityöntekijä 2

Kiireen ja resurssien puutteen koettiin olevan este traumatietoisuuden omaksumisessa osaksi omaa työtapaa. Tarve yhteiselle pohdinnalle kollegoiden kanssa nostettiin vastauksissa toiveeksi, johon on liian harvoin aikaa. Vastauksissa nousi esiin tarve moniammatilliselle yhteistyölle ja yhteisille toimintatavoille. Tutkimuksen vastuksista nouseva tarve on linjassa Työterveyslaitoksen tutkimuksen kanssa, missä ilmeni sosiaalityöntekijöiden kuormittumisen syinä riittämättömät resurssit sekä työskentely ilman työparia tai ryhmää (Työterveyslaitos 2016, 6). Yllä olevan vastuksen kirjoittanut sosiaalityöntekijä pohti, että yhdessä työparin tai työryhmän kanssa asiakkaan motiivien ja taustavaikuttimien pohdinta auttaisi sosiaalityöntekijöitä asiakkaiden kohtaamisessa myös silloin, kun nämä ovat tyytymättömiä. Asiakastyössä kohdataan paljon raskaita asioita ja sosiaalityöntekijöihin kohdistetaan joskus kielteisiä tunteita. Tämä kaikki voi uuvuttaa ja lisätä työuupumusta. (Työterveyslaitos 2016, 8.)

Trauman kokeneille asiakkaille sosiaalipalvelut voivat olla ahdistavia, masentavia, jopa pelottavia kokemuksia. Etenkin asiakkaat, jotka ovat syrjäytyneitä ja traumatisoituneita voivat lähestyä ammattiauttajia epäluuloisesti ja varovasti.

Sosiaalityöntekijä 6

Vastuksessa tutkittava pohti, miten trauman kokeneet asiakkaat voivat sosiaalityön palvelut kokea. Kokemukset sosiaali- ja terveystalvakuista voivat olla huonoja, jolloin asiakkaat saattavat suhtautua työntekijään negatiivisesti. Tutkittavan mukaan tällöin on tärkeää kohdata asiakkaat kokonaisvaltaisesti ja ymmärtäen. Lisäksi varhaislapsuuden kaltoinkohtelu vaikuttaa heikentävästi kykyyn ottaa vastaan emotionaalista tukea aikuisena.

Ymmärrän traumainformoidun työotteen tapana huomioida trauman mahdollisia vaikutuksia yksilön elämänkaareissa ja toimintakyvyssä ja valinnoissa. Trauman vaikutusten ymmärtäminen tekee asioiden lempeästä puheeksi ottamisesta helpompaa ja siten on helpompaa löytää oikeanlaiset tukitoimet.

Opintojeni aikana vuosina 2017-2023 ei kursseilla puhuttu tästä [traumainformoidusta työotteesta] mitään.

Sosiaalityöntekijä 3

Kirjoitusvastauksissa korostui tutkittavien tarve ymmärtää traumoja ja niiden vaikutuksia. Useassa vastauksessa tuotiin esiin tarvetta erilaisiin koulutuksiin, jotta omaa ammattitaitoa voi parantaa. Yllä olevan vastauksen kirjoittanut tutkittava oli opiskellut traumainformoitua työotetta oma-aloitteisesti, koska tunnisti tarpeen sille. Opinnoissa tai työelämässä sitä ei oltu käsitelty.

Itselleni traumainformoitu työote on melkoisen vieras, kuullut olen, mutta en juuri muuta.

Päätelen sen olevan, että lapselle on tapahtunut joku trauma jossain vaiheessa lapsuudessa, joka saattaa laajasti vaikuttaa nykyhetkeen ja hänen sen hetkiseen toimintaansa. Traumainformoidun työotteen ajattelisin olevan se, että tapahtunut trauma otetaan huomioon ja ymmärretään sen vaikutus.

Sosiaalityöntekijä 4

Traumainformoitu työote ei ole varsinainen menetelmä, vaan enneminkin orientaatio, jossa tavoitteena on kohdata ihminen kokonaisvaltaisesti (Linner Matikka 2022, 67). Osalle tutkittavista tämä orientaatio tehdä työtä on entuudestaan tuttu ja tapa toimia sosiaalityöntekijänä.

Traumainformoitu työote (TIC) tarkoittaa tapaa tarjota sosiaalityön asiakkaille palveluja tavalla, jossa sosiaalityöntekijä tunnistaa trauman ja ymmärtää traumasta selvinneiden asiakkaiden emotionaalisen haavoittuvuuden. Tärkeintä on, että sosiaalityöntekijä välttää tahattomasti toistamasta väärinkäyttävää vuorovaikutusten dynamiikkaa auttamissuhteessaan.

Sosiaalityöntekijä 6

Traumainformoidun työtavan keskiössä on huomioida asiakkaan koko historia ja ottaa se huomioon työskentelyssä. Asiakas nähdään kokonaisuutena ja hänen elämäkokemuksensa otetaan huomioon työskentelyssä. Sosiaalityöntekijän tulee olla tietoinen niistä tavoista, joilla

asiakas kohdataan traumatietoisesti. (Linner Matikka 2020, 67.) Sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus olla osa asiakkaan elämää ja toimia siinä asiakasta tervehdyttäen. Monissa vastauksissa pohdittiin vuorovaikutusta traumatisoituneen henkilön kanssa ja vaatimukset sille. Tutkittavat pohtivat, kuinka olla läsnä ja auttaa empaattisesti, mutta niin, ettei asiakas koe oloaan haavoitetuksi.

Traumainformoituun työotteeseen liittyy erilaisia malleja ja peruskäytäntöjä. Niitä ovat muun muassa Yhdysvalloissa luotu neljän T:n malli. Neljä T:tä muodostuvat sanoista ”tiedostetaan, tunnistetaan, toimitaan ja torjutaan uudelleen traumatisoitumista”. Traumainformoitua mallia voi soveltaa myös niin sanotun HEARTS-mallin avulla, johon kuuluu kuusi tapaa, joita organisaatiossa tulisi pitää toimintaperiaatteina. Niihin kuuluvat ymmärrys traumaista, kulttuurinen nöyryys, turvallisuus, myötätunto ja luotettavuus, voimaannuttaminen sekä kimmoisuus ja sosioemotionaalinen oppiminen. On myös muunlaisia soveltamis malleja traumainformoidun työotteen käyttöön omassa työssä tai organisaatiossa. (Sarvela 2020, 40-43.) Saamissani kirjoitusvastauksissa tutkittava kertoo oman tapansa toteuttaa traumatietoisuutta.

Traumainformoidun työotteen hallitseva sosiaalityöntekijä noudattaa työskentelyssään trauma-asiakkaidensa kanssa viittä peruspilaria, jotka ovat fyysinen ja psyykinen turvallisuus, valinta, yhteistyö, luottamus ja myönteiset vaikutusmahdollisuudet.

Sosiaalityöntekijä 6

Yllä oleva tutkittava tunsi traumainformoidun työotteen ja myös muita traumatietoisia menetelmiä. Hän oli luonut niiden pohjalta oman käsityksensä siitä, miten trauma-asiakkaat tulisi kohdata. Hänen mainitsemistaan peruspilareista kaikki ovat osa traumatietoisia menetelmiä. Vastauksissa korostui ymmärrys siitä, että useat sosiaalityön asiakkaat ovat traumatisoituneista ja heidät tulisi kohdata niin, ettei trauma uusiinnu. Tutkittavat nimesivät turvallisuuden kokemuksen luomisen tärkeäksi tekijäksi kohtaamisissa. Kaikilla tutkittavilla ei kuitenkaan näyttänyt olevan yhtä vahvaa tuntemusta traumamenetelmistä. Tarve traumaosaamisen koulutukselle näkyi vastauksissa.

Traumainformoitu työote näkyy asiakkaan kohtaamisessa, miten trauman vaikutus niin asiakkaan fyysiseen kuin psyykkiseen vointiin nähdään. Traumainformoitu työote pyrkii luomaan henkisesti turvallisen tilan käsitellä asioita ja perustuu vapaaehtoisuuteen. Otetaan huomioon, että vaikeat elämäkokemukset vaikuttavat asioiden käsittelyyn, voivat aiheuttaa monenlaisia tuntemuksia ja edetään asiakkaan tahtisesti, yhdessä turvallisesti eteenpäin.

Sosiaalityöntekijä 7

Monissa traumainformoiduissa malleissa perusperiaatteet ovat samat. Niitä ovat turvallisuuden tunteen luominen, ihmislähtöisyys, tasa-arvo ja sosiaalityöntekijän oma itsetuntemus. Turvallisuuden kokemuksen saavuttaminen niin työyhteisössä kuin asiakassuhteessa on traumainformoidun työtavan kulmakivi. Sandra Bloom on määritellyt turvan kokemukset luomansa ”Turvapaikka-mallin” pohjalta neljään osaan, jotka ovat sosiaalinen, fyysinen, moraalinen ja psykologinen turva. Sarvela (2020, 38) esittelee mallin teoksessa Yhteinen kieli kuvailen, että malli on teorialähtöinen ja näyttöön pohjautuva. Sen tavoitteena on luoda turvallinen ympäristö sekä työntekijöille että asiakkaille. Yllä oleva tutkittava oli omaksunut traumainformoidusta työtavasta hyväksi havaitsemiaan elementtejä ja korosti turvallisuuden merkitystä ja henkisesti turvallisen tilan luomisen tärkeyttä.

Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välinen empaattinen ja ymmärtävä vuorovaikutus helpottaa vuorovaikutussuhteen syntymistä ja viestittävät asiakkaalle vakautta, turvallisuutta, joustavuutta ja johdonmukaisuutta.

Sosiaalityöntekijä 6

Traumainformoidun mallin perusta on voimaannuttamisen kokemus. Siihen vaaditaan sosiaalityöntekijältä asiakkaan kohtaamista tasapuolisesti, turvallisesti ja arvostaen. Tärkeää olisi kuulla asiakkaan mielipiteet tasavertaisesti ja aidosti ymmärtäen. Tämä on mahdollista vasta kun oma rooli sosiaalityöntekijänä ja osana työyhteisöä on turvallinen. Joskus työrooliin liittyy vallan käyttämistä, mikä ilmenee asiakkaan hiljentämisenä. Tämä voi olla oire koko työyhteisön ei-turvallisesta ympäristöstä ja traumaoireesta. (Sarvela 2020, 46.) Siksi tutkittava 6:n näkemys asiakaskohtamisesta onkin traumainformoidun työtöteen ytimessä, sillä vakaus, turvallisuus ja joustavuus ovat läsnä traumainformoidussa mallissa ja voimaannuttavissa menetelmissä.

Sosiaalityöntekijän pitäisi vaihtaa omaa näkökulmaansa ja kysyä, "mitä sinulle on tapahtunut", voinko jotenkin auttaa eikä niin, että "mikä ihme sulla oikein on"

Sosiaalityöntekijä 6

Traumainformoitu työote tarkoittaa asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaista ymmärtämistä. Tavoite on siirtää huomio ihmisen koko historiaan ja niihin syihin, miksi asiakkaan tilanne on kehittynyt siihen tilanteeseen, missä trauma vaikuttaa tämän toimintakykyyn ja hyvinvointiin. Traumainformoidun työn lähtökohtana on, että asiakkaan kanssa käydään läpi hänen elämänsä kannalta oleelliset ilmiöt. Parhaat asiakasta tukevat tavat ja ymmärrys asiakkaan tilanteesta

tulisi löytyä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan yhteisessä avoimessa dialogista (Petrelius ja Yliruka 2023, 197).

Olen miettinyt, että miksi sosiaalityöntekijöille kaikki uusi tieto, kuten nyt tämä traumainformoitu työmuoto, on aina uhka. Jos joku tuo jotakin uutta tietoa työyhteisöömme, sitä ei tueta, vaan syvä hiljaisuus laskeutuu esimerkiksi tiimeihimme. En ymmärrä mistä on kyse, onko uusi tieto liian pelottavaa vai mistä on kyse?

Sosiaalityöntekijä 6

Yllä olevassa vastauksessa tutkittava kertoi kokemuksistaan siitä, että tuore tieto ei aina saa tarvittavaa huomiota sosiaalityön työyhteisöissä ja tiimeissä. Tutkittava pohti, onko tähän syynä pelko tai jokin muu tekijä. Vastauksessa tutkittava toi esiin mahdollisuuden, että asian aiheuttaa uhan kokemus. Kysymyksessä voi olla uhka vanhalle tavalle tehdä sosiaalityötä tai uhka jo valmiiksi kuormittavalle tilanteelle. Useassa tutkittavien vastauksissa mainittiin resurssien puute ja kiireen aiheuttama kuormitus eri yhteyksissä. Kuten luvussa 5.6. tuli ilmi, tutkittavat kokevat kuormitusta ja väsymystä johtuen työntekijäpulasta ja resurssien puutteesta. Osassa vastauksista nousi esiin kokemus siitä, että lapsille ja perheille voi tämän johdosta syntyä haitallisia kokemuksia tai traumojen uusiintumista.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimukseni tavoitteena oli tarkastella sosiaalityöntekijöiden käsityksiä traumasta ja siitä, mitkä tekijät lisäävät lapsen pahoinvointia ja traumatisoitumista ja mitkä taas tuottavat lapselle turvallisuuden kokemuksia. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten sosiaalityöntekijät ymmärtävät traumainformoidun työotteen sosiaalityön kontekstissa. Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni tulokset tutkimuskysymyksiini peilaten. Esittelen tutkimuksestani nousseet johtopäätökset, pohdin niiden luotettavuutta ja tuon esiin aiheen jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

Tutkimukseni aluksi kävin läpi rakenteellisen sosiaalityön perusteita, sen historiallista taustaa ja juuria, sen yhteiskunnallista merkitystä ja tapoja toimia yhteiskunnassa. Rakenteellinen sosiaalityö pyrkii tuottamaan tietoa yhteiskunnan sosiaalisista ilmiöistä. Sen tavoitteena on pureutua epäkohtiin, jotka aiheuttavat ihmisille pahoinvointia. Rakenteellinen sosiaalityö kiinnittyy traumainformoituun työtapaan juuri tätä kautta: tuottaa tietoa traumojen synnystä ja niitä ylläpitävistä mekanismeista sekä olla ääni niille, jotka ovat syrjässä yhteiskunnasta ja joiden ääni ei välttämättä aina kuulu. Aikaisemman tutkimuksen perusteella vaikuttaa siltä, että rakenteellinen sosiaalityö toteutuu Suomessa vaihtelevasti. Rakenteellisen tiedon tuottamiseen ei ole selkeitä ja yhteneviä malleja. Toisaalta hyvinvointialueilla on aloitettu erilaisia projekteja ja suunnitelmia rakenteelliseen työhön ja sen raportointiin liittyen.

Lisäksi esittelin rakenteellisen sosiaalityön ja traumainformoidun työotteen yhteiskunnassa sekä sosiaalityön arjessa. Tutkimukseni lähti oletuksesta, että sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään traumatisoituneita asiakkaita. Sosiaalityön asiakkailla saattaa olla koettuna haavoittavia elämäkokemuksia, mitkä kuormittavat ja haavoittavat aiheuttaen joskus emotionaalisen trauman. Tutkimusten perusteella tiedetään, että jotkin lastensuojelun rakenteet uusintavat traumoja ja tuottavat hylkäämisen kokemuksia. On myös mahdollista, että sosiaalityöntekijöiden työssään kokema kiire lamauttaa heidät aiheuttaen välillisesti pahoinvointia myös asiakkaille. Sosiaalityöntekijäpula vaikeuttaa tilannetta entisestään ja siksi tilanne sosiaalityön asiakaskentällä on paikoin kestävä. Tässä tilanteessa tarvittaisiin rakenteellista sosiaalityötä ja sen tuottamaa tietoa muun muassa sosiaalityöntekijäpulasta ja sen rakenteellisista syistä. Paradoksaalisesti siihen ei ole sosiaalityön kiireisessä arjessa aikaa.

Tämän jälkeen tutkimuksessani oli vuorossa esitellä trauma sosiaalityön kehyksessä. Kävin läpi, mitä trauma tarkoittaa, miten sen tunnistaa ja mitkä ovat sen oireet. Trauma on tapahtumaketju, joka ylittää ihmisen sietokyvyn rajan. Sen ilmenemistavat ovat moninaiset: henkilö voi kokea lamaantumista, avuttomuutta ja kauhun tunteita. Lisäksi traumatisoitunut voi kokea erilaisia kipuja, "putoamisia", käyttäytyä poikkeuksellisen kiihkeästi tavallisessa tilanteessa sekä toistaa haitallisia toimintatapoja (Sudenlehti 2018, 139). Sinkkosen mukaan trauman aiheuttamia oireita ovat muun muassa epätodellisuuden tunteet, pelot, aggressiot, vääristyneet aistihavainnot, keinottomuuden, haavoittuvuuden, syyllisyyden kokemukset, jännittyneisyydet, uniongelmat, säpsähtelyt sekä rentoutumisen vaikeus.

Sitten esittelin trauman sosiaalityön kontekstissa. Oletuksena oli, että työssä sosiaalityöntekijänä kohtaamme traumatisoituneita henkilöitä. Traumatisoituneen voi olla vaikea luottaa sosiaalityöntekijään. Tästä syystä on tärkeää, että sosiaalityöntekijöillä on ymmärrys traumasta ja traumatietoisesta työskentelystä.

Kerroin myös kiintymyssuhdeteoriasta ja sensitiivisyyden käsitteestä. Sosiaalityöntekijöiden on tärkeää ymmärtää kiintymyssuhdeteorian merkitys lapsen turvallisuuden ja pysyvyyden kokemusten muodostumisessa. Kiintymyssuhdeteorian mukaan aikuisen tulisi toimia lapsen turvasatamana (Bowlby 1973, 74.). Tämän tiedon valossa sosiaalityöntekijöiden on mahdollista mukauttaa omaa vuorovaikutustaan niin, että turvallinen kohtaaminen asiakkaiden kanssa mahdollistuu, vaikka näillä olisikin takana turvattomia kiintymyssuhteita ja traumataustaa. Esittelin traumainformoidun työtteen taustan ja ydinajatuksia. Traumainformoidun työtteen keskiössä on ymmärrys siitä, miten traumat vaikuttavat yksilön hyvinvointiin ja miten sosiaalityön keinoin voidaan toimia traumatietoisesti ja kohdata asiakas tavoilla, jotka välittävät kunnioitusta, arvostusta, myötätuntoa, samalla kunnioittaen asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Trauma voi ilmetä hermostollisina reaktioina yli- tai alivireytenä, mitkä sosiaalityöntekijän on hyvä tunnistaa ja osata kohdata. Traumainformoidun työtteen keskiössä on turvallisuuden luominen ja se on tärkeää myös silloin, kun on tarpeen pyrkiä liennyttämään asiakkaan hermostollista säätelyä. Tässä luvussa käytiin läpi myös lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset eli ACE-tekijät, jotka liittyvät vahvasti traumatietoisuuteen. ACE-kokemukset voivat aiheuttaa traumaperäistä stressiä ja näin vaikuttaa yksilön hyvinvointiin. Lapsuudessa koetut hoivaajan taholta aiheutetut haitalliset kokemukset, kaltoinkohtelut ja laiminlyönnit vaikuttavat koko elämän ajan.

Vastinparina ACE-tekijöille on PCE eli Positive Childhood Experiences, mikä tarkoittaa ymmärrystä lapsuuden suojaavista tekijöistä ja resilienssistä (Kuvajainen 2023, 222). Lisäksi esittelin empowermentin eli valtaistamisen käsitteen. Nämä käsitteet liittyvät vahvasti traumainformoituun työotteeseen, jonka yhtenä tavoitteena on ihmisten valtaantuminen ja voimaantuminen. Traumainformoidun työotteen kontekstissa voimaantuminen tarkoittaa sitä, että ihminen löytäisi omat vahvuutensa ja voimavaransa.

Teoreettisen viitekehyksen muodostivat rakenteellinen sosiaalityö ja sen käytännöt, trauma sosiaalityön kontekstissa ja traumainformoitu työote sekä siihen läheisesti liittyvät käsitteet kuten valtaantuminen ja ACE-tekijät. Mielenkiintoni kohdistui siihen, miten sosiaalityöntekijät hahmottavat näihin teemoihin liittyviä kysymyksiä eli mitkä tekijät tuottavat lapselle turvallisuuden ja hyvinvoinnin kokemuksia ja suojaavat heitä haitallisilta kokemuksilta ja mitkä taas uhkaavat aiheuttaa lapselle pahoinvointia ja traumaattisia kokemuksia? Erityisenä kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa on traumainformoitu työote, joten kolmas tutkimuskysymykseni pyrki selvittämään sosiaalityöntekijöiden ymmärrystä sen sisällöstä ja käytöstä.

Vastauksien perusteella aineistosta nousi esiin neljä pääteemaa, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini. Kustakin tutkimuskysymyksestä virisi useampi alateemoja, jotka kuitenkin lopulta yhdistyivät osaksi näitä neljää pääteemaa.

Vastauksien perusteella on selvää, että sosiaalityöntekijöiden käsityksen mukaan perheen merkitys lapsen hyvinvointiin niin hyvässä kuin pahassa on merkittävä. Tällä näkökannalla on selvä yhteys myös aikaisempaan tutkimukseen. Lapsuuden kiintymyssuhdemalli vaikuttaa tämän tulevaisuuteen usealla tavalla, kuten itsetuntoon ja luottamuksen rakentumiseen muiden kanssa. Tutkimuksesta nousi esiin sekä perherakenteen merkitys lapsen hyvinvointiin että vanhempien parisuhteen turvallisuus. Voidaan sanoa, että lapsen hyvinvoinnin perustana nähtiin perhe.

Toisena teemana tutkimuksessa on yhteiskunta ja sen puitteet lapsen hyvinvoinnin rakentumisessa. Vastauksista oli nähtävissä monia yhteiskunnallisia tekijöitä, jotka ovat osatekijöitä joko suoraan lapsen hyvinvoinnin tukemisessa tai välillisesti osa sitä. Ei yhteiskunnan toimijoiden kuten neuvoloiden, päiväkotien ja koulun merkitystä osana

hyvinvoinnin rakentumista tuotiin esiin. Näiden yhteiskunnallisten instituutioiden nähtiin olevan vanhempien tukena kasvatustyölle.

Yhteiskunta on tärkeä osa yksilön elämää ja sen tarjoama sosioekonominen tuki voi olla merkittävässä roolissa perheiden elämässä. Sosioekonomiset erot nousivat yhtenä tekijänä esiin vastauksissa. Sosioekonominen pääoma on merkittävä indikaattori usealle suojaavalle tekijälle lapsen elämässä. Tutkittavien vastauksissa mainittiin suojaavina tekijöinä turvallinen asuinalue, mahdollisuus tukea lasta koulunkäynnissä ja yleiset voimavarat vanhemmuuteen. Rajaa yksilön ja yhteiskunnan välille on vaikea vetää. Siitä huolimatta tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että vaikka vanhempia vastuutettiin ja heidän toimiansa merkitys lapsen hyvinvointiin nähtiin merkittävänä, yhteiskunnalliset tekijät nostettiin esiin tärkeänä tekijänä lapsen hyvinvoinnin turvaamisessa. Yhteiskunnallisena tekijänä mainittiin koulu ja varhaiskasvatus. Päiväkotiryhmien sopiva koko nostettiin lapsen hyvinvointia tukevaksi tekijäksi. Hyvinvointia vähentäväksi taas esitettiin terveydenhuollon kriisiä, mikä vaikeuttaa oikea-aikaisten terveystalveluiden saamista. Köyhyys ja sen ymmärtäminen poliittisten päätösten seurauksena oli nähtävissä vastauksissa. Vastauksista ilmeni myös huoli internetin liiallisen käytön vaikutuksista lapseen ja vanhempaan.

Kolmantena teemana vastauksista ilmeni sosiaalityö ja sen merkitys lapsen hyvinvoinnille. Sosiaalityön mahdollisuudet tunnistettiin ja tunnustettiin, mutta myös puutteita ja tarpeita sen kehittymiseen. Sosiaalityön nähtiin vastausten perusteella parhaimmillaan olevan hyvinvoinnin lisääjä, asiakkaan asioiden ajaja ja voimaannuttaja. Merkillepantavaa oli, että monet maininnat sosiaalityön keinoista tuottaa hyvää olivat osin ehdollisia. Tutkittavat toivat esiin tekijöitä, jotka lisäisivät sosiaalityön vaikuttavuutta. Niitä olivat seuraavat lainaukset: ”jos olisi enemmän aikaa”, ”jos olisi mahdollisuus kouluttautua”, ”jos systeeminen lastensuojelu olisi monipuolisemmin toteutettua”. Tutkimusten mukaan sosiaalityö on kuormittavaa ja se voi vaikeuttaa menetelmien omaksumista. Moniammatillisuuden puute ja asiakkaiden raskaat elämäntilanteet sekä heidän sosiaalityöntekijöihin joskus kohdistamansa kielteiset tunteet voivat myös lisätä työuupumusta. Toisaalta viestiikö tämä sosiaalityölle tyypillistä tapaa jäsentää omaa professiotaan, jota Anneli Pohjola (2017, 17) kutsuu ”ei-kieleksi”. Pohjola kuvaa tätä suhtautumista näin: ”Joskus joutuu miettimään, suhtautuuko mikään muu ala itseensä yhtä hartaalla, kokonaisvaltaisella ja ankaralla kritiikillä.” Huolimatta tästä pohdinnasta on selvää, että sosiaalityön mahdollisuudet toteuttaa laadukasta työtä ovat heikentyneet. Asiakkaiden ongelmat ovat tutkimusten mukaan vaikeutuneet ja ongelmat ovat usein ylisukupolvisia ja

hankalia. Yksi mahdollinen indikaattori sosiaalityön kuormittuneesta tilanteesta ja puutteellisesta avopalvelutilanteesta on, että lasten huostaanotot ovat Suomessa yleisempiä kuin muissa Pohjoismaissa. (Linner Matikka, 2020, 64.) Jotain ongelmasta kertoo myös pitkään jatkunut sosiaalityöntekijäpula. Sosiaalityöntekijäpula ja sen aiheuttamat ongelmat tuli mainituksi useassa eri kirjoitusvastauksessa. Resurssipula mainittiin vastauksissa liittyen haitallisiin tekijöihin lapsen hyvinvointiin, yhteiskunnan vastuuseen lapsen hyvinvoinnista. Työntekijäpula mainittiin kirjoitusvastauksissa tutkittavan kokemuksessa liittyen sosiaalityön omaan profession ja kykyyn turvata lapsen hyvinvointi sekä vastauksissa liittyen traumainformoidun työotteeseen. Sosiaalityöntekijäpula on merkittävä asia, joka vaikuttaa heikentävästi sosiaalityöntekijöiden näkemyksiin siitä, miten hyvin he voivat hoitaa työnsä sekä omaksua uusia menetelmiä ja orientaatioita.

Tulosten perusteella ratkaisuna sosiaalityöntekijäpulaan mainittiin ostopalveluna tuotettu sosiaalityö. Ratkaisuna sosiaalityöntekijäpulaan yksityiset yritykset ovat alkaneet tarjota ulkoistettuja sosiaalityön palveluita. Nämä ostopalvelutyöntekijät työskentelevät eri sosiaalityön palvelualueilla, mutta eivät ole varsinaisessa virkasuhteessa hyvinvointialueeseen. Ostopalveluna työskentelevien sosiaalityöntekijöiden työsuhde on lyhyt, yleensä 3 kuukautta. Vastauksissa tuotiin esiin monenlaisia ongelmia liittyen yksityisten yritysten kautta tulevien sosiaalityöntekijöiden työsuhteisiin. Ongelmana nähtiin, että kehitystyö ja rakenteellinen sosiaalityö eivät toteudu lyhyissä työsuhteissa. Työntekijän ja asiakkaan mahdollisesti heikko suhde tämänkaltaisissa lyhyissä työsuhteissa nähtiin ongelmallisena ja sosiaalityön professiota heikentävänä asiana. Työn jatkuvuuden epäiltiin heikentyvän tämänkaltaisissa lyhyissä virkasuhteissa.

Tutkijana näen monenlaisia ongelmia liittyen ostopalvelusosiaalityöntekijöiden työskentelyyn erityisesti lastensuojelussa niin yhteiskunnallisesti kuin rakenteellisesti. On ongelmallista, kun sosiaalityöntekijä julkisen vallan käyttäjänä on työsuhteessa yksityiseen ja voittoa tavoittelevaan yritykseen. Tämänkaltaisella toiminnalla saattaa olla vaikutusta myös sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointiin ja työkuultuuriin. Lyhyet työsuhteet eivät mahdollista kehitystyötä tai traumainformoidun työkuultuurin luomista ja syntymistä. Vastausten perusteella vaikutti siltä, että sosiaalityön kuormittuneisuus, kiire ja pula työntekijöistä saattaa aiheuttaa jopa eettistä stressiä työntekijöille. Traumainformoidun työotteen käyttöönotto edellyttää sitä, että työntekijät kokevat olevansa turvassa. Heidän tulee tuntee hallitsevansa

työnsä ja pystyvänsä vaikuttamaan siihen. Kiire ja aliresursointi luo turvattomuutta ja näin ollen heikentää traumainformoidun työtavan käyttöä ja kehittämistä. (Linner Matikka 2020, 71.)

Neljäntenä teemana tutkimuksessa oli trauman ymmärtämisen tärkeys ja tarve traumatietoisille menetelmille. Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että trauma nähdään asiana, joka tulee ymmärtää ja joka vaikuttaa merkittävästi yksilön hyvinvointiin. Tutkittavilla oli vastauksien perusteella käsitys, että kohtaamme työssämme traumatisoituneita asiakkaita ja että menetelmiä heidän kohtaamiseensa tarvittaisiin. Vastauksista ilmeni, että traumainformoitu työote oli tuttu kolmelle sosiaalityöntekijälle. Muille se oli sisällöltään vieraampi, vaikka kaikki olivat orientaatiosta kuulleetkin. Vastauksissa mainittiin traumainformoidun työotteen vaikutus myös työhyvinvoinnin lisäämiseen turvallisuuden kokemuksen kasvun kautta. Traumainformoidussa organisaatiossa työskennellään kaikkien työntekijöiden hyvinvointia lisäten. Sarvelan (2020, 27) mukaan traumainformoidun työotteen kokonaisvaltainen käyttöönotto edellyttäisi, että työyhteisökin on traumainformoitu.

Vastauksista ilmeni, että menetelmiä ja tapoja kohdata traumatisoitunut tarvitaan. Trauman vaikutus yksilön elämään, valintoihin ja toimintakykyyn nähtiin merkittävänä. Eräässä vastauksessa traumainformoitu työote nähtiin tapana ottaa asioita puheeksi lempeästi, jotta löytyisi oikeanlaiset tukitoimet. Toinen tutkittava kertoi, että vaikka traumainformoitu työote ei menetelmänä ole tuttu, hän uskoo sen olevan tapa ottaa trauma huomioon ja kohdata asiakas ymmärtävästi. Yhdessä vastauksessa todettiin, että traumainformoitu työote pyrkii luomaan henkisesti turvallisen tilan käsitellä asioita.

Vastauksissa tuotiin esiin tarve tavalle ottaa asiat puheeksi niin, että asiakas ei koe oloaan haavoitetuksi tai loukatuksi. Tutkittavilla on käsitys siitä, mitä traumatietoisuus teoriassa on. Käytännössä traumainformoitu työote oli puolelle tutkittavista tuntematon, mutta jokainen tutkittava koki tärkeäksi, että traumainformoitu työote tunnettaisiin ja että sitä osattaisiin käyttää.

Kahdessa vastauksessa mainittiin työkuulttuurin vaikutus olla ottamatta uusia menetelmiä tai työotteita käyttöön. Muissakin vastauksissa kiireen ja työparin tai kollegoiden puute nähtiin esteenä tai hidasteena traumainformoidun työtavan haltuun ottamiselle. Tutkimukseni perusteella vaikuttaa siltä, että tutkittavat kokivat traumainformoidun työotteen hyväksi menetelmäksi ja haluaisivat käyttää sitä työssään. Siihen ei kuitenkaan ole edellytyksiä joko

kiireen ja sosiaalityöntekijäpulan johdosta. Esteenä traumainformoidulle työtavalle voi tutkimukseni perusteella olla työkuultuuri, jossa on tunne, ettei uuden tiedon jakaminen ole suotavaa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että sosiaalityön rakenteissa on esteitä traumainformoidun työtavan käyttöön ottamiselle.

Tutkimukseni merkitys sosiaalityölle on tuoda esiin sosiaalityöntekijöiden käsityksiä traumasta, sen vaikutuksista lapsiin, sitä lisäävistä ja suojaavista tekijöistä sekä siitä, miten sosiaalityöntekijät näkevät traumainformoidun työotteen. Sosiaalityöntekijä on akateemisesti koulutettu, julkisen vallan käyttäjä, joka työssään kohtaa asiakkaita monilla eri taustoilla. Näen, että sosiaalityön äänen tulisi kuulua laajemmalle mitä se nyt kuuluu. Oma kontribuutioni tälle äänen kuulumiselle on, että sosiaalityöntekijöiden näkemykset tulevat esiin tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen merkitys on traumainformoidun työtavan käyttöönoton tärkeys ja se, että tutkittavat toivat vastauksissaan esiin merkittävän tarpeen tällaiselle työtavalle. Tutkimuksessani tuli näkyväksi joitain rakenteellisia ongelmia sosiaalityössä. Kuormittuneisuus ja kiire näyttäytyivät vastauksien perusteella haittaavaan tutkittavien mahdollisuuksia kohdata asiakkaita riittävän usein. Liian kiireinen työarki esti tarvittavan reflektion kollegoiden kanssa, jossa voitaisiin pohtia traumatietoisuutta ja työotetta sekä asiakkaiden kohtaamista ja sen haasteita. Vastauksista esitettiin, että kollegoiden puute estää reflektoinnin. Sosiaalityöntekijäpula on rakenteellinen ongelma, johon tulisi löytää ratkaisu. Pula sosiaalityöntekijöistä kuormittaa ennestään kuormittuneita ammattilaisia ja saattaa entisestään lisätä alalta poistumista.

Traumainformoitu työote oli työorientaationa tuttu puolelle tutkittavista, kun taas toiselle puolelle se oli vieraampi. Tulos saattaa heijastella todellisuutta sosiaalityön kentällä, vaikka se onkin viime aikoina ollut mediassa, muun muassa Talentia-lehdessä. Traumainformoidusta työotteesta on myös järjestetty sosiaalityön ammattilaisille koulutusta sekä hyvinvointialueen että sosiaalityön ostopalvelutuottajan toimesta.

Seuraavaksi pohdin tutkimukseni luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden pohdinta perustuu tutkijan omaan jatkuvaan pohdintaan tekemiensä ratkaisujen luonteesta sekä analyysin kattavuudesta. Luotettavuuden arvioinnin tulee kattaa koko tutkimusprosessi. Aineiston riittävyys on myös asia, joka tulee arvioida. Riittävä aineiston koko on hankala ennalta arvioida. Saturaatio eli kylläntyminen on yksi tapa arvioida aineiston kattavuutta.

Voidaan ajatella aineistoa olevan tarpeeksi, kun uudet vastaukset tutkimuskysymykseen eivät enää anna uutta tietoa vaan toistavat jo saatuja vastauksia. Tutkimuksessani käyttämä lumipallo-menetelmä perustuu osin saturaatioon: siinä ajatellaan, että kun uudet haastateltavat tai tutkittavat eivät enää tuo esiin uusia nimiehdotuksia on määrä riittävä. Toisaalta kuten Hirsjärvi ja Hurme (2000, 60) tuovat esiin joskus haastattelut on lopetettava jo ennen tätä kylläntymistä voimavarojen tai ajan puutteen takia. (Eskola & Suoranta 1998, 208-210).

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja teemoittelu olivat sopivat valinnat tutkimukseeni. Sain käsityksen sosiaalityöntekijöiden näkemyksistä liittyen lapsen hyvinvoinnin tukemiseen ja siihen, mitkä asiat hyvinvointia vähentävät. Sain vastauksia liittyen traumainformoidun työotteen käyttöön sosiaalityössä ja siitä, mitkä tekijät sen käyttöönottoa haittaavat. Eri aineistonkeruumenetelmällä olisin voinut saada vielä kattavampia vastauksia. Toisaalta kirjoitusvastauksien hyöty on siinä, että haastatelluilla oli aikaa pohtia vastaustaan. Vastaukset, joita sosiaalityöntekijöiltä sain, olivat samankaltaisia aikaisempien tutkimustulosten kanssa, mikä vahvistaa tutkimukseni tulosten luotettavuutta.

Koin tutkimuksen tekemisen mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi. Monet sosiaalityön asiakkaista ovat kokeneet trauman ja siksi olisi tärkeää, että kaikilla sosiaalialan työntekijöillä olisi työkaluja huomioida se. Tutkimusta tehdessäni pidin mielessäni asiakkaiden kohtaamisen ja sen tärkeyden, mutta myös haasteet. Tutkimuksen teon jälkeen olen entistä vakuuttuneempi, että traumainformoitu työote voisi olla osa ratkaisua sosiaalityön asiakkaiden auttamiseen. Siihen liittyy käsitys toipumisen mahdollisuudesta, minkä ymmärrän luovan toivoa. Tähän kiinnittyinkin jatkotutkimusehdotukseni. Traumainformoidun työotteen vaikutuksien tutkiminen varsinaisessa asiakastyössä olisi mielenkiintoinen ja tärkeä tutkimuskohde. Toivoisin, että jatkotutkimuksen avulla voitaisiin kehittää mallia, jossa hyödynnetään turvallisuuden ja toivon kokemusten luomista asiakkaille. Kumpikaan näistä ei sellaisenaan ole akateemisen tutkimuksen käsite, mutta uskon, että niiden pohjalta olisi tärkeää lähteä rakentamaan keinoja auttaa sosiaalityön asiakkaita.

Traumasta puhutaan julkisuudessa nykyään paljon. On hyvä, että traumasta ja sen vaikutuksista keskustellaan, jotta se tunnistettaisiin paremmin ja traumaan saisi tarvittavan avun. Mediassa traumasta on alettu kuitenkin puhua myös toisenlaiseen sävyyn. Muun muassa Helsingin Sanomissa on ollut artikkeli, jossa esitetään trauman käsitteen laajenneen arkikielessä tarkoittamaan lähes mitä tahansa vastoinkäymistä tai hankalaa tapahtumaa (Mutanen 2023). Eri

psykologisten käsitteiden merkitykset muuttuvat ja mahdollisesti latistuvat. Siitä huolimatta ja juuri siksi sosiaalityössä tulee olla traumaymmärrys- ja osaaminen. Sosiaalityössä kohtaamme trauman kokeneita asiakkaita ja on tärkeää, että heidät kohdataan turvallisesti ja traumatietoisesti.

Lähteet

ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). (2019). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologisen yhdistys ry:n, Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen ja Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. (viitattu 25.11.2023.)

Aho, Päivi. (1999). Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. Helsinki: WSOY

Alasuutari, Pertti. (2007). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Alhojailan, Mohammed I. (2012) Thematic Analysis: A Critical Review of Its Process and Evaluation. West East Journal of Social Sciences vol.1, no. 1. 39-40.

Bardy, Marjatta. (20013). Lastensuojelun ytimissä. THL. Juvenes Print . Tampere: Suomen Yliopistopaino OY.

Berger, Rony. (2012). Trauma and Social Work Practice. Teoksessa Figley, Charles. R. (toim.). Encyclopedia of Trauma: An Interdisciplinary Guide. Thousand Oaks, California: Sage vand loss. Vol. 2, Separation: anxiety and anger. London: Hogarth Press.

Burke Harris, Nadine. (2019). Syvälle ulottuvat juuret. Turvattomasta lapsuudesta tasapainoiseen aikuisuuteen. Helsinki: Basam Books.

EU:n yleinen tietosuoja-asetus 679/2016

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

- Feldman, Roland A (2008). Time-Sampling Observations. The Best Methodology for Evidence-Based Practice? Teoksessa Bryderup, Inge M. Evidence Based and Knowledge Based Social Work – Research Methods and Approachers in Social Work Research. Aarhus University Press. (88–102).
- Goddard, Anna (2021) Adverse Childhood Experiences and Trauma - Informed care. Journal of Pediatric Health Care 2021 - 3. Vol 3 (2). Sivut 145-155.
- Haapala, Maija & Jokela, Camilla. (2023). Rakenteellisen sosiaalityön ja traumainformoidun työotteen yhteyksiä. Teoksessa: Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (2023).Traumainformoitu työote. Tallinna, Viro: Ps-Kustannus 2023.
- Hammesley, Martyn 2013. What is qualitative research? Bodmin, Cornwall, Great Britain: MPG Books Group
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. (2000). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Honkanen, Visa. (2017). Digimaailma ja tekoäly - mielihyvän tuojia vai viejiä? Duodecim, Vuosikerta. 133, Nro 23. Sivut 2225-2228
<http://www.duodecimlehti.fi/api/pdf/duo14053> (viitattu 23.11.2023)
- Honor, Gail. (2017). Resilience. Journal of Pediatric Health Care. Vol.31, No. 3, sivut 384-390.
- Huotari, Kari (1999) Positiivista elämää – Hiv-tartunnan saaneiden selviytyminen arjessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Huuska, Maarit (2023) Vähemmistöstressi ja resilienssi sukupuoli- ja sateenkaarikirjolla. Teoksessa Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia. Traumainformoitu työote. Jyväskylä: PS-Kustannus 2023
- Juhila, Kirsi. (2015) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino

Juurikkala, Virva (2021) Rakenteellisen sosiaalityön oikeudellinen perusta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportissa Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Toimittaneet Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen ja Ville Santalahti.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Jäppinen, Maija (2023). Sosiaalityö tänään. Teoksessa Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia. Traumainformoitu työote. Jyväskylä: PS-Kustannus 2023.

Kallinen Kati, Pirskanen Henna & Rautio Susanna. (2015). Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna, Viro: United press global.

Karkkunen, Anne (2020) Kehon ja mielen vakauttamisen merkitys suhteissa. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa. Yhteinen kieli traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. Toimittanut Kati Sarvela ja Elisa Auvinen. Tallinna, Viro: Basam Books Oy.

Kivipelto, Minna (2021) Rakenteellisen sosiaalityön ulottuvuudet. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportissa Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Toimittaneet Eeva Liukko, Heidi Muurinen, Tuomo Kokkonen ja Ville Santalahti.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143940/RAP2022_001_WEB_final.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta, Nyqvist, Leo & Petrelius Päivi (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004. Juva: WS Bookwell Oy. 277-296.

Kuula, Arja. 2006. Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laajasalo, Taina & Mannonen, Marko (2020). Väkivaltaa ja kaltoinkohtelua kokeneiden sijoitettujen nuorten traumaattiset kokemukset ja hoito. Teoksessa Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 2020, 012 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-569-8>

Lastensuojelulaki 25 § (417/2007). Finlex.

Lastensuojelun keskusliitto. (2019). Lastensuojelu ei korvaa lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita. <https://www.lskl.fi/kannanotot/lastensuojelu-ei-korvaa-lasten-ja-nuorten-mielenterveyspalveluita/> (viitattu 23.11.2023)

Leinonen, Rita, (2018). Sisällönanalyysi. <https://spoken.fi/sisallanalyysi/> Haettu 29.7.2023.

Leinonen, Rita (2019). Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät. <https://spoken.fi/laadullisen-tutkimuksen-aineistonkeruumenetelmat/> Haettu 29.7.2023

Levensson, Jill (2012). Trauma-Informed Social Work Practice, Social Work 62 (2). Sivut 105-113.

Levensson, Jill (2017). Trauma-Informed Social Work Practice. 2017 National Association of Social Workers. Social Work Volume 62 (2). Sivut 105-111.

Levers, Lisa. (toim.). (2012). Trauma Counseling: Theories and Interventions. New York: Springer Publishing Company.

Linner Matikka, Johanna (2020). Rakenteet pahoinvoinnin tuottajina ja haastajina. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa. Yhteinen kieli. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. Toimittanut Kati Sarvela ja Elisa Auvinen. Tallinna, Viro: Basam Books Oy.

Mellander, Charlotta & Florida, Richard & Stolarick, Kevin (2011). Here to stay – The Effects of Community Satisfaction on the Decision to Stay. Spatial Economic Analysis 6: 1, 5–24.

- Mäkelä, Jukka, & Salo, Saara (2011). Theraplay - vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushoito lasten mielenterveysongelmissa. *Duodecim*, 127(4), 327-334. Retrieved from <http://kamezproxy01.kam.fi:2095/xmedia/duo/duo99358.pdf>
- Murphy, David & Stephen, Joseph. (2014). Trauma: A unifying concept for social work. *British Journal of Social Work*, 44 (5), 1094–1109.
- Mutanen, Annika. (2023). Testaa, mitä nämä sanat sinulle tarkoittavat. *Helsingin Sanomat*. Viitattu 7.12.2023. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000009918741.html>
- Nurhonen, Piia (2018). Empatiavälitteinen kuormitus lastensuojelutyössä. Teoksessa *Tulevaisuuden lastensuojelu*. Suomen Psykologinen Instituuttiydistys ry. Print Best OU, Viljandi. 2018.
- Nyberg, Sari & Lindroos, Maria (2020) Traumainformoitu johtaminen ja ammatillinen itsetuntemus. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa. *Yhteinen kieli. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Tallinna, Viro: Basam Books Oy.
- Oranen, Mikko & Keränen, Eija (2006) Lasten auttaminen. Teoksessa *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Paavonen, Juulia E, Roine, Mira, Korhonen, Piia, Valkonen, Satu, Pennonen, Marjo, Partanen, Jukka, Lahikainen, Anja-Riitta. (2011). *Media ja lasten hyvinvointi*. Duodecim. <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo99683.pdf>.
- Pajulo, Marjukka. (2004). Vauvan tunnetila ja sen säätely: Äidin reflektiivinen kyky ja sen merkitys turvallisessa kiintymyssuhteessa. *Duodecim*, 120(21), 25-43.
- Pelkonen, Anne & Sarvela, Kati (2020). ACE ja polyvagaaliteoria. Teoksessa Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa. *Yhteinen kieli. Traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen*. Tallinna, Viro: Basam Books Oy.

- Peltoniemi, Mai (2022). Traumainformoitu työote - traumataustan huomioiminen. Puheenvuoro 1.3.2022 Supernovat hankkeen webinaari Kohtaa Trauma! Traumainformoitu työotetta ihmisten parissa työskenteleville.
- Pohjola, Anneli. (2011). ”Rakenteellisen sosiaalityön aika.” Teoksessa Sosiaalisesti kestävä kehitys, toim. Anneli Pohjola & Riitta Särkelä. Helsinki: Sosiaali- ja keskusliitto, 207–224.
- Pohjola, Anneli (2015). Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen. Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014, s 9-13. Helsinki: Unipress.
- Poijula, Soili (2007). Lapsi ja kriisi Selviytymisen tukeminen. Jyväskylä 2008: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Poijula, Soili (2016). Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen (3. uudistettu painos) Helsinki: Kirjapaja.
- Petrelius, Päivi Yliruka, Laura (2023). Traumainformoidun työotteen ja systeemisen lastensuojelun yhtymäkohtia etsimässä. Teoksessa Traumainformoitu työote. Linner Matikka, Johanna ja Hipp, Tiia. (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus
- Raunio, Kyösti (2009). Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus. Helsinki: Helsinki University Press.
- Saari, Juho, Eskelinen Niko & Björklund, Liisa. (2020) Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus,
- Salo Paula, Rantonen Otso, Aalto Ville, Oksanen Tuula , Vahtera Jussi , Junnonen Sanna Riitta, Baldschun Andreas, Väisänen Raija, Mönkkönen Kaarina (2016). Sosiaalityön kuormittavuus, voimavaratekijät ja sosiaalityöntekijöiden mielenterveys. Työterveyslaitos, Helsinki.

- Sarvela, Kati (2020). Traumainformoidun hoivan taustaa. Teoksessa Yhteinen kieli traumatietoisuutta ihmisten kohtaamiseen. Sarvela, Kati & Auvinen, Elisa. Tallinna, Viro: Basam Books Oy.
- Sarvela, Kati (2023). Traumainformoidun liikkeen juuret ja tavoitteet. Teoksessa Traumainformoitu työote. Linner Matikka, Johanna & Hipp, Tiia (toim.) Jyväskylä: PS-Kustannus 2023.
- Siltala, Pirkko. (2016) Taakkasiirtymä. Trauman siirto yli sukupolvien. Tampere: Hermes Oy.
- Sinkkonen, Jari & Tervonen, Arnkil (toim.) 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Duodecim. Kustannus Oy Duodecim.
- Sinkkonen, Jari & Korhonen, Laura (2016). Pulassa lapsen kanssa. Kustannus Oy Duodecim. www.duodecim.fi/kustannus. Livonia Print Riika 2016.
- Sinkkonen, Jari. (2018). Kiintymyssuhteet elämän kaarella. Helsinki: Duodecim.
- Sinkkonen, Jari. (2004.) Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Duodecim 2014. Viitattu 16.11.2023. <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2021). Kuntainfo: Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus 1.1.2022 alkaen. <https://stm.fi/-/kuntainfo-lastensuojelun-sosiaalityon-henkilostomitoitus-1.1.2022-alkaen> (viitattu 24.11.2023)
- Sudenlehti, Jussi & Uusitalo, Ilkka (2018). Tulevaisuuden lastensuojelu. Suomen Psykologinen Instituuttiydistys ry.mViljandi: Print Best OU.
- Suri, Rochelle (2012) Causes of Trauma. Teoksessa C. Figley (Ed.), Encyclopedia of Trauma: An Interdisciplinary Guide. Thousand Oaks: Sage Publications, 674-676.

- Takizawa, R., Maughan, B. & Arseneault, L. (2013) Adult health outcomes of childhood bullying victimization: Evidence from a five-decade longitudinal British birth cohort. (Viitattu 24.11.2023)
<http://ajp.psychiatryonline.org/doi/abs/10.1176/appi.ajp.2014.13101401>
- THL (2021) Tilastoraportti: Lastensuojelu 2021 Huostaanottojen määrä väheni vuonna 2021. (Viitattu 24.11.2023)
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144518/Lastensuojelu_2021_korjattu_07062022.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Toikko, T., Seppälä, P., & McLaughlin, T. (2022) Additional income support buffers the demand for child protection services at the municipality level. International Journal of Social Welfare. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12569> (luettu 23.11.2023)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. PDF- julkaisu. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2023.pdf (luettu 1.8.2023.)
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusitalo, Hannu. (2001). Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WSOY.
- Uusitalo, Ilkka (2018) Lastensuojelun vaativat tilanteet työssäoppistilanteina ja tiedon tuottajina. Teoksessa Tulevaisuuden lastensuojelu. Suomen Psykologinen Instituutti ry. Viljandi: Print Best OU.
- Vaattovaara, Mari & Kortteinen, Matti & Ratvio, Rami toim. (2009): Miten kehittää lähiötä? Tapaustutkimus Riihimäen Peltosaaresta, Metropolin laidalta. Suomen ympäristö 46/2009. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Van der Kolk, Bessel., Hartikainen, Teija, & Kolk, Bessel. van. deer. (2017). Jäljet kehossa: Trauman parantaminen aivojen, mielen ja kehon avulla. Helsinki: Viisas Elämä.

Viitasalo, K. (2019) Mistä taloussosiaalityössä on kyse? Teoksessa M. Zechner, S. Karjalainen & K. Viitasalo (toim.) Avauksia taloussosiaalityöstä. Kokkola: Jyväskylän yliopisto, 9-12.

Vilkka, Hanna (2005). Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

Väänänen, Riitta. (2013). Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta.

Westerlund-Cook, Saija (2023). Lapsuusajan haitallisten ja suojaavien kokemusten sekä toivon merkitys systeemisessä ja suhdeperustaisessa työtötestä. Teoksessa Traumainformoitus työote. Linner Matikka, Johanna ja Hipp, Tiia. (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus

Liitteet

Liite 1. Kirjoituskutsu

Olen Nora Sirkelä ja olen sosiaalityön maisterivaiheen opiskelija Turun yliopistosta. Teen Pro gradu-tutkimustani aiheesta Rakenteellinen sosiaalityö Traumainformoidussa yhteiskunnassa. Tässä Pro gradu -tutkielmassani tutkin sitä, mitkä tekijät yhteiskunnassa tuottavat hyvinvointia suojaavia, voimaannuttavia ja turvallisia rakenteita lapsen elämään. Lisäksi tutkin sitä, minkälaiset lapsuuden aikaiset haitalliset kokemukset yhteiskunnassamme koetaan sellaisiksi, jotka uhkaavat aiheuttaa lapselle traumaattisia kokemuksia, turvattomuutta, pahoinvointia ja erilaisia hyvinvointia uhkaavia ja vaarantavia riskitekijöitä, kuten traumaa.

Tutkimusaiheeni on tärkeä, koska lapsuuden aikaiset huono-osaisuuden kokemukset lisäävät masennuksen, psykoottisten häiriöiden ja persoonallisuushäiriöiden riskiä sekä herkistävät lapsia myöhemmälle traumatisoitumiselle.

Toivoisin, että kirjoittaisitte minulle siitä, minkälaiset kodin tai yhteiskunnan voimaannuttavat ja lasta suojaavat tekijät mielestänne suojaavat lasta traumatisoitumiselta? Toivon myös, että kirjoittaisitte siitä, minkälaiset yhteiskunnalliset uhkatekijät tai kodin olosuhteet mielestänne uhkaavat lapsen hyvinvointia ja uhkaavat lapsen traumatisoitumista?

Olisin kiitollinen, jos kirjoittaisitte myös, mitä sosiaalityöntekijöinä ymmärrätte traumainformoidulla työotteella?

Kirjoitelmanne voitte lähettää minulle sähköpostilla. Kenenkään kirjoittajan ei tarvitse laittaa nimeään kirjoittamaansa sähköpostiin. Minulle voitte lähettää kirjoitelmanne sähköpostilla nora.sirkela@gmail.com

Toivoisin voivani saada kirjoitelmanne elokuun loppuun 2023 mennessä.

Kiittäen

Nora Sirkelä